

КИЇВСЬКА ШКОЛА ЕКОНОМІКИ МАГІСТЕРСЬКА ПРОГРАМА З
ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ВРЯДУВАННЯ

ДИПЛОМНА РОБОТА

“Старим тут не місце: урядові відставки в Україні 2005-2022рр.”

Студент: Душко Ростислав
Науковий керівник: PhD, доцент Київської школи економіки
Брік Тимофій

Для здобуття освітнього ступеня: Магістр
за спеціальністю: 281 Публічне управління та адміністрування

Київ 2022

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ	3
ВСТУП	4
ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ	7
АНАЛІТИЧНА РАМКА	14
ДАНІ ТА МЕТОДОЛОГІЯ	17
РЕЗУЛЬТАТИ	21
ВИСНОВКИ ТА ДИСКУСІЯ	30
ПРОПОНОВАНІ ЗМІНИ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ	32
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	34
ДОДАТКИ	39

Анотація.

У роботі досліджуються особливості циркуляції політичних еліт в Україні на прикладі міністерських відставок 2004-2022рр. Зазвичай такі дослідження сфокусовані не на індивідуальних особливостях та досвіді політиків, а на неформальних зв'язках та групах (так звані патрон-клієнтські мережі) чи політичних факторах. Тим не менш, в ситуації політичної нестабільності та швидких змін, індивідуальні особливості грають важливу роль. Спираючись на існуючу літературу, можна припустити, що ймовірність утримати чи втратити міністерську посаду може залежати від індивідуальних рис політика, наприклад віку. Нові дані, зібрані для цього дослідження, та серія біноміальних регресійних моделей підтверджують це припущення та демонструють статистично значущий зв'язок між віком та достроковими міністерськими звільненнями - старші міністри з більшою вірогідністю йшли у відставку до закінчення повноважень всього Кабінету Міністрів України. Результати залишаються значущими після залучення додаткових контрольних змінних.

Ключові слова: теорія еліт, вихід з еліти, міністерські відставки, вік.

Кількість слів: 8320

ВСТУП

Дослідження вищих ешелонів влади в межах теорії еліт є важливим та популярним напрямом у соціальних науках (Pakulski, 2017, p. 12; Lopez, 2013, p. 1). Цей методологічний підхід дав багато якісних досліджень та публікацій, адже завдяки класичній та модернізованій теоріям еліт соціальні науковці можуть пояснити комплексні процеси, що відбуваються всередині елітарних політичних груп: рекрутинг, побудова та функціонування патрон-клієнтилістських мереж, визискування економічної ренти завдяки наявності політичного капіталу і таке інше.

Все ж, недостатньо висвітленим у політичній науці залишається явище виходу з еліти, оскільки зазвичай дослідники фокусуються на практиках рекрутингу, тобто входу в еліту, а не виходу з неї. Одним з можливих пояснень цієї аналітичної прогалини є аргумент “природності”. З часом людина покидає будь-яку соціальну групу - звільняється, виходить на пенсію по досягненню встановленого пенсійного віку тощо. Стосовно політиків презюмується, що вони виходять з еліти по закінченню каденції.

В контексті України еліти та їх циркуляція зазвичай досліджуються через парадигму “хижацьких” еліт - соціальних груп, які, отримавши доступ до посад у екстрактивних пострадянських інститутах, почали визискування економічної ренти (Ganev, 2005; Kudelia, 2012; Brown et al., 2019; Гельман, 2017 тощо). Такі еліти сформували навколо себе лояльні клієнтилістські мережі, в межах яких розподіляються рента та влада, а також здійснюються кадрові ротації. Ці мережі також потрапили у фокус досліджень за допомогою мережевого аналізу (SNA) (e.g. Kostiuhenko, 2011; Kostiuhenko & Söderbaum, 2014).

Іншим популярним поясненням елітних, та зокрема міністерських ротацій є пояснення через “політичне” (e.g. Woodhouse, 1993; Thompson, 2020; Byrne, 2011; Fischer et al., 2007; Bäck et al., 2012; Bright et al., 2015). Під “політичним” розуміються різноманітні події чи фактори, що супроводжують політичний процес. Насамперед, виживання в еліті залежить від ефективності міністра на посаді. Популярні та ефективні міністри звільнятимуться набагато рідше ніж неефективні (Fischer et al., 2012, p. 514; Thompson, 2020, p. 458). Також важливості можуть набувати інші фактори, такі як: інституційні риси політичної системи - тип режиму, форма влади (Semenova & Dowding, 2021; Fischer et al., 2012; Protsyk, 2008), специфічні політичні риси - партійна система, ідеологія та політика політичних партій, спосіб формування уряду, повноваження прем'єр-міністра (Bäck et al., 2012), міністерський ранг, та конкретні політичні події і відповіді на них (Fischer et al., 2012; Camerlo & Pérez-Liñán, 2015; Byrne, 2011). Останні є екзогенними шоками, та можуть набувати форми медійних скандалів різного характеру, критики з боку громадськості, протестів тощо. В цьому контексті “політичного” довгий час популярністю користувалася парадигма теорії міністерської відповідальності (англ. *ministerial responsibility*) (див. наприклад, Norton, 2020).

Таким чином, переважно вихід з еліти, а також її фракціоналізація та переходи пояснюються політичними факторами (неефективність на посаді, потрапляння у скандал, зміна влади тощо) у демократичних державах, або місцем посадовця в мережі патрона та його лояльністю у авторитарних та транзитних режимах.

Проте, погляд на українську еліту як на хижацьку радше ставить у центр уваги практики захоплення держави (англ. *state capture*), корупцію та визискування ренти, аніж актора; а дослідження через призму мережевого аналізу знеособлюють останнього і його бекграунд, натомість надаючи ваги структурній позиції актора в мережі.

Однак, цей персональний бекграунд членів еліти, їх кар'єрний шлях є не менш релевантними (Brändström, 2015, p. 305). Такі елементи особистісного бекграунду як освіта, досвід роботи у бізнесі чи на державній службі, культурний бекграунд, соціальний, політичний та історичний контекст соціалізації тощо також можуть безпосередньо впливати на політичну кар'єру індивіда в різний спосіб, і на процес виходу з еліти зокрема. Приміром, краща освіта означає вищу фаховість, що може сприяти вищій ефективності управління в міністерському кріслі. У зв'язку з цим у західній політичній науці все частіше починають з'являтися кількісні та якісні дослідження впливу персональних характеристик інкубентів на їх політичне виживання (англ. *ministerial career perspective*).

Оскільки найбільш публічними, а відтак і доступними для дослідження, елітними групами є інкубенти ключових політичних посад, останнім часом багато уваги було приділено міністерським відставкам у демократичних державах заходу, та їх зв'язку з індивідуальними рисами посадовців.

Так, наприклад, Berlinski et al. (2007) знайшли низку характеристик, які зменшують/збільшують вірогідність піти з уряду раніше його каденції у Сполученому Королівстві. Інтегруючи їх підхід у власні національні контексти, Bovens et al. (2014) та Brändström (2015) досліджували міністерські відставки у Нідерландах та Швеції відповідно.

Поза тим, хоча більшість досліджень впливу індивідуальних рис на відставки стосується парламентських республік, і зокрема країн Вестмінстерської системи, останнім часом з'являються дані також по країнах з президентською системою та країнах за межами Європи (e.g. Escobar-Lemmon & Taylor-Robinson, 2015; Nahm et al., 2014). Знахідки цих досліджень, описані нижче, є суперечливими одне одному - в різних державах і різних системах значущості набувають різні індивідуальні риси. Тому, результати цих досліджень не можна екстраполювати на Україну. А отже є потреба у проведенні окремого дослідження. До того ж, за понад 30 років незалежності Україна хоча й значно просунулася у розбудові демократичних інституцій, проте не є стійкою ліберальною демократією. Тому знахідки нашої роботи можна розглядати також у порівняльній перспективі демократичних та гібридних режимів.

Головна мета всіх інкубентів – утримання на своїй посаді, тобто політичне виживання (de Mesquita et al., 2003, p. 11). Відповідно, найгірше, що може статися з політиком – це дострокове припинення повноважень у формі відставки, імпічменту, позбавлення мандату чи інших передбачених законодавством процедур. Політики справляються з задачею політичного виживання по-різному, хтось краще, а хтось гірше. Хтось роками існує в українському політикумі, а хтось зникає з політичного ландшафту після першої каденції.

Наша мета - знайти тенденції в українських урядових відставках, виокремити фактори, які сприятимуть звільненню чи утриманню на посаді, а отже і в еліті. Отримані результати допоможуть краще передбачати ротації в уряді. Саме тому у нашому дослідженні ми прагнемо з'ясувати, чи існує взаємозв'язок між індивідуальними рисами політика, його власним бекграундом та достроковим припиненням повноважень на прикладі міністрів Кабінету Міністрів України. Ми не вдаємося до аналізу неформальних мереж патрон-клієнт чи політичних складових, таких як загальна ефективність міністра, оскільки ці теми є добре розробленими, і натомість фокусуємося на біографіях, намагаючись знайти кореляції між особистим та політичним.

З цього аналітичного пазлу можна сформулювати наступне аналітичне питання: “які риси на індивідуальному рівні підвищують вірогідність відставки міністра в Україні?”

Для вирішення цієї аналітичної задачі було обрано підтверджувальний дизайн дослідження, оскільки, як було зазначено вище, у політичній науці вже наявні дослідження з цієї проблематики у інших державах. Ці та інші роботи пропонують набір цікавих тез, які ми розглянемо нижче у секції “Огляд літератури”, та які доцільно перевірити на придатність в українському політичному контексті. Більше того, відповідь на аналітичне питання саме з аналізом українських даних дозволить розширити існуючу дискусію, оскільки до цього Україну часто розглядали тільки в контексті мереж еліт, ігноруючи особисті риси. Для перевірки гіпотез використовуються кількісні статистичні методи, а саме: критерій χ^2 -квадрат та біноміальні регресії.

Обраний дизайн дослідження дозволяє віднайти загальні патерни міністерських відставок в Україні, незалежно від того, чи “провинився” міністр перед патроном, потрапив у публічний скандал будь-якого характеру (сексуальний, корупційний тощо), чи просто працював неефективно. Розуміння цих загальних тенденцій сприяє кращому розумінню врядування загалом, а надто в демократичній Україні, де Кабмін є вищим органом виконавчої влади. Поза тим, як вже зазначалося, це дозволяє краще аналізувати та передбачати кадрові ротації в урядах.

Водночас, хоч і з певними змінами гіпотез та інструментарію для більшої релевантності, такий підхід ігнорує специфічні для кожної окремої відставки обставини. Так, відставці передують ланцюг конкретних подій, у якому той чи інший фактор може набувати більшої значущості. Тому пропонований нами кількісний аналіз слід доповнювати якісною аналітикою окремих кейсів.

У пошуках відповіді на наше запитання, ми починаємо з 1) огляду літератури. Далі продовжуємо секцією 2) аналітична рамка. Процедура збору, опис даних та методологічний дизайн дослідження викладені в частині 3) дані та методологія. Відповідно, секція 4) містить детальну інтерпретацію результатів, а секція 5) висновки та дискусію. Дослідження завершується пропонуваними змінами до публічної політики зважаючи на результати роботи.

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

Політична наука отримала величезний простір для досліджень після падіння Союзу Радянських Соціалістичних Республік та утворення на його теренах нових незалежних держав. Розпад соціалістичного табору означав формування нового порядку не тільки у Європі, а й в усьому світі. Країни Східної Європи та колишнього СРСР привабили увагу багатьох транзитологів, оскільки їх траєкторія розвитку була унікальною та нетиповою. Тож, наразі в академічній літературі існує доволі багато підходів до досліджень, та, власне, самих досліджень пост-соціалістичних держав.

Особливої уваги науковців отримала елітологія. Так, намагаючись пояснити розвиток України після падіння комунізму, соціальні науковці часто звертаються до дослідження національних політичних еліт, оскільки останні є «вищим правлячим класом» (Lasswell, 1961, р. 66) та «меншістю індивідів, чиї преференції зазвичай переважають у випадку розбіжності поглядів щодо ключових політичних питань» (Dahl, 1958, р. 464). А відтак, саме еліти є ключовим актором у визначенні державного розвитку та курсу.

Класична теорія еліт була сформульована наприкінці 19 століття італійцями Гаetano Моска (теорія правлячого класу) та Вільфредо Парето (теорія еліт) як протиставлення теорії класів Карла Маркса. Відповідно до «італійської» теорії, у суспільстві завжди виникає дві групи людей – ті, хто править, і ті, ким правлять. Перша група менша за розміром, однак вона є краще організованою, виконує політичні функції та править державою. Друга група більша за розміром, але є неорганізованою, контрольованою, та, висловлюючись у сучасних термінах, перебуває у стані гетерономії, тобто не має можливості впливати на характер політичних рішень або не підкоряється їм (Гомза, 2014 р. 11). За Парето, еліта – це сукупність людей, які мають найвищі індекси у своїх професійних сферах діяльності. Тобто, еліта може формуватися не лише у політичній сфері, а і в будь-якій іншій галузі діяльності (Крыштановская, 2004, р. 27). Науковці також виводять принципи ротації, або ж циркуляції еліт - Г. Моска окремо розглядає способи елітної рекрутації, тобто потрапляння індивіда в елітну групу. Наприклад, у спадкових аристократіях головним каналом рекрутингу було народження у владній касті (Mosca, 1961, р. 599). В подальшому теорія еліт стала популярним напрямком досліджень у політології та соціології.

В контексті ж вивчення посткомуністичних держав, і в тому числі України, особливо багато висвітлення у вітчизняній та іноземній політичній науці отримала теорія хижацьких еліт (англ. *predatory elites*). Одним з перших термін «хижацький» застосував соціолог Пітер Еванс: «Деякі держави забирають

настільки значні об'єми надлишку [економічного прибутку], який можна було би інвестувати назад в економіку, що вони справді перешкоджають економічному розвитку. Доречно називати такі держави “хижацькими” (Evans, 1989, p. 562). Відповідно, еліти, які контролюють державні інститути в таких державах використовують їх для грабунку та самозбагачення, не переймаючись про добробут громадян (ibid).

Відповідно до цієї наукової парадигми, для розвитку України періоду незалежності було притаманно явище захоплення держави (англ. *state capture*) регіональними групами політико-економічних еліт, які, отримавши доступ до сильних екстрактивних радянських інститутів почали здійснювати екстракцію ренти. На практиці це означало приватизацію державних підприємств, отримання контролю над природними ресурсами, засобами масової інформації, обмеження політичної конкуренції тощо. Дослідники хижацьких еліт фокусуються на олігархічних кланах, їх практиках захоплення держави, особистих мережах, циркуляції та кооптації еліт (Ganev, 2005; Kudelia, 2012; Brown et al., 2019; Zadorozhna, 2020; Гельман, 2017 тощо).

Особливості елітних кланів заслуговують окремої ремарки. Під кланом розуміється “прихована та закрита група, несанкціонована законом та організована на основі спільних інтересів” (Shulha et al., 1997, p. 53). Клан об'єднаний власними нормами, його члени поділяють відповідальність, груповий егоїзм та власну етику, зокрема цинічне ставлення до публічних інтересів, а також ворожість до інших кланів. Здебільшого клани діють у тіньовому секторі економіки (ibid). В різні часи Україні приписували різну кількість політичних кланів, які боролися між собою за владу.

Зважаючи на такі особливості взаємин, політичні еліти також стали предметом вивчення за допомогою мережевого аналізу (SNA). Вперше цей механізм застосував уже згаданий вище американський вчений Чарльз Райт Міллз у 1950х роках минулого століття. Українські ж політичні еліти за допомогою SNA досліджуються зокрема у низці праць Тетяни Костюченко (2011, 2012, 2014). Перевага мережевого аналізу в тому, що він дозволяє чітко змодельовати структуру «абстрактної» політичної еліти, дати характеристику вузлам мережі – виокремити центральних, впливових гравців (тобто виміряти *degree of centrality*), знайти брокерів (виміряти *betweenness*). Знахідки пані Костюченко свідчать про те, що у другій половині 2000х років ядро мережі, тобто політичної еліти, було доволі щільним, та включало в себе більше половини акторів. Попри це, більшість акторів не мали безпосереднього зв'язку одне з одним, і це могло бути перешкодою для створення консенсусу між різними фракціями та групами (Kostiuchenko, 2011, p.9). Враховуючи науковий консенсус щодо превалювання тих самих мережевих структур в українській еліті дотепер (e.g. Gherasimov, 2019), цей аргумент можна екстраполювати на існуючий статус кво.

Розуміння еліт, та хижацьких еліт зокрема, неможливе без розуміння процесу рекрутингу, або ж інкорпорації (Крыштановская, 2004, p. 99) до елітарної групи. Наприклад, Seligman (1964, p. 612) виокремлює два етапи рекрутингу: 1)

набуття особою, яка займала не-політичні ролі у суспільстві *права на обрання* (англ. *eligibility*) на впливові політичні посади та, власне, 2) призначення або обрання людини на специфічну політичну роль. В ліберальних демократичних державах основним каналом політичного рекрутингу є вільні вибори, в закритих авторитарних режимах таким каналом виступають клієнтилістські мережі навколо політичних патронів. Звідси походить одвічна проблема “кумівства” в номенклатурі СРСР та в елітах пост-комуністичної України. “Цей тип суспільних взаємин розрекламувала – суворо засудивши, але не викорінивши – пропаганда епохи «розвинутого соціалізму»” (Мончак, 2020, р. 37). Після розпаду СРСР ця колишня партійна радянська номенклатура озброїлася новою ідеологією та залишилася в еліті (Shulha et al., 1997, р. 16).

Навіть більше, дослідження політичного рекрутингу в Україні (e.g. Сурай & Томашевська, 2017; Мазур, 2015; Gherasimov, 2019) демонструють, що канали та способи рекрутування еліт за 30 років незалежності не змінилися: «Вона [практика рекрутингу] спирається на лояльність та покірність патронам, а не на повагу до верховенства права та політичну експертизу, щоби просувати принципи демократичного врядування. Проте, в той час як у радянську добу драйверами лояльності були боязнь лідера та політичної системи, у сучасній політиці цих країн лояльність має транзакційну природу з прямими або непрямими вигодами від схем отримання ренти, які є частиною їх дисфункційних політичних систем, або зі «стимулами», отриманими від патрона в обмін на відданість» (Gherasimov, 2019 р. 6).

Оберненим до рекрутингу є процес виходу з еліти. Крыштановская (2004) називає такий вихід екскорпорацією, і він має низку особливостей. По-перше, частина еліти обирається на виборах, а тому втрачає роботу через визначений законом термін у працездатному віці. По-друге, відставки членів еліти часто мають політичний сенс (наприклад, усунення нелояльного чи опозиційного міністра), і не є наслідком професійної некомпетенції. По-третє, відставки еліти є небезпечними для влади, оскільки різке відсторонення еліти породжує контреліту. Поза тим, політична еліта інкорпорує здебільшого людей немолодих, в той час як вихід з еліти відбувається до настання пенсійного віку. З цього можна зробити висновок, що всередині елітних груп відбуваються постійні ротації. Криштановська розглядає екскорпорацію здебільшого як негативне явище, таке, яке відбувається проти волі члена еліти. “Екскорпорація – це завжди торг, завжди боротьба, в якій один актор політичного простору виграє, а інший програє” (Крыштановская, 2004, р. 176). На її думку, екскорпорація є слабко вивченою частиною соціології еліт, оскільки вихід із соціальної групи сприймається природно – індивід соціалізується, входить у професійну групу, підіймається в ній, і виходить на пенсію (ibid, р. 174). Втім, як зазначено вище, цей аргумент все ж не працює для політичної еліти.

Разом з тим, вихід з еліти не завжди є примусовим та негативним. У політиці часто трапляються випадки, коли актору внаслідок певних обставин доцільніше залишити переможну коаліцію, та перейти до опозиції. Такий процес називається переходом (англ. *defection*). Процесу “дезертирства” з еліти передуює раціональне

зважування всіх “за” та “проти”. Детальне теоретизування концепту переходу можна знайти у Reuter & Szakonyi (2017), а дослідження процесів фракціонування українських еліт на прикладі Партії Регіонів у Терещенко (2020).

Таким чином, наразі у політичній науці існує добре розроблене академічне поле з вивчення українських політичних еліт. Наявний масив літератури справді дозволяє зрозуміти особливості посткомуністичного розвитку у незалежній Україні, та зрештою пояснити, де і чому Україна опинилася зараз. Попри це, на мапі досліджень все ж залишаються “білі плями”.

Погляд на еліту як на клієнтелу режиму, іншими словами – як на частину мережі патрона, імперсоніфікує актора. На перший план виходить його місце у мережі та стосунки з інкумбентом. Те саме стосується хижацьких еліт – дослідники презюмують, що їх головною турботою є отримання ренти, а отже і утримання на політичній посаді, яка дозволяє таке визискування. При цьому особистісні характеристики еліти залишаються поза фокусом. Жодним чином не применшуючи важливості вищевикладених досліджень, ми проте стверджуємо на необхідності ближче поглянути на формальну політичну еліту, яка знаходиться при владі та здійснює безпосереднє керівництво державою, як на людей з власним життєвим бекграундом, який теж напряму впливає на їх політичне виживання безвідносно політичного клану.

Саме тому ми прагнемо відповісти на питання, які індивідуальні риси збільшують здатність політиків утриматися на посаді, тобто уникнути виходу з еліти раніше передбаченого законом терміну.

Операціоналізуючи поняття «еліта» у цьому дослідженні ми наслідуюмо Джона Хіглі, який визначає еліту як інкумбентів ключових політичних посад (Higley et al., 1979). Безперечно, це звужує елітну групу, оскільки у сучасному світі панівні на ринку компанії, великі профспілки, державна бюрократія, провідні ЗМІ, військові, суспільно-політичні рухи та політичні партії, що не знаходяться при владі також мають потенціал для регулярного та значного впливу на ухвалення політичних рішень (Хигли, 2006 р. 24). Подекуди такий вплив може навіть перевищувати вплив інкумбентів. Однак, таке визначення еліти дає можливість безпомилково її виокремити (Pakulski, 2012, р. 11), а відтак є емпірично надійним.

Шукаючи тенденції виходу з еліти, у нашому дослідженні ми фокусуємося на важливій елітарній групі українського політикуму - міністрах Кабінету Міністрів України. КМУ є вищим органом у системі органів виконавчої влади в Україні, і відповідно до українського законодавства посади членів Кабінету Міністрів України належать до політичних посад (Про Кабінет Міністрів України, 2014). Таким чином, за формальною ознакою міністри безперечно належать до вищого ешелону політичної еліти.

Поза тим, після 2014 року перед Україною постали надзвичайно складні економічні, політичні, зрештою, військові завдання. Національна економіка поринула у глибоку рецесію, показники інфляції зростали скаженими темпами

(43,3% за 2015 рік, з подальшим сповільненням темпу за даними видання “Мінфін”), загострювалася паливна криза. Ситуація погіршувалася російською військовою агресією на сході та втратою контролю над економічно важливими регіонами. Пізніше до цього переліку долучилася пандемія вірусу COVID-19. В таких умовах подолати кризу можна лише за допомогою грамотної урядової політики, тому роль Кабміну зростає.

Та попри те що КМУ це насамперед кадри, команда, порівняно невелика кількість робіт присвячена вивченню безпосередньо членів українських урядів – міністрів. Більшість “урядових” досліджень аналізує врядування через призму ефективності та реформаторської діяльності, способів нарощення потенціалу держави, європейської інтеграції України (Алеканкіна, 2020; Руда, 2021; Wolczuk, 2019; Miklos & Kukhta 2019; Dimitrova & Dragneva, 2013, Fedosov & Paientko, 2017 та багато інших). З 2014 року Vox Ukraine навіть вимірює індекс моніторингу реформ. Існує також розроблений напрямок досліджень щодо адміністративно-правового статусу КМУ та його діяльності (Осауленко, 2010; Кувітанова, 2018; Кобрин, 2018), Такі праці також є актуальними, оскільки модель Конституції 2004 року (та й 1996 року також) передбачає певну дифузю виконавчої влади між президентом та Кабміном, а отже і конфлікти (Kudelia, 2018). У наявному масиві досліджень урядовців також знаходимо довідкові та біографічні матеріали (приміром Маковська et al., 2010).

Все ж, набагато частіше постаті міністрів фігурують у медіа, ніж в науковій літературі. Після призначення нових урядів газети переповнюються описами, хто саме сів у міністерське крісло, які його зв'язки з олігархами чи президентом або депутатами. Як правило, особливо резонансними у пресі є міністерські відставки. В українській науці ж відсутні когерентні кількісні дослідження персоналій міністрів та їх політичного виживання, безвідносно їх позиції у владній мережі чи продуктивності.

Примітно, що подібний стан речей донедавна панував і у західній політичній науці (Berlinski et al., 2007, p. 246; Bovens et al., 2014; Brändström, 2015). Однак, останнім часом почали з'являтися все нові й нові дослідження урядових міністрів, і зокрема їх звільнень, які демонструють цікаві знахідки.

Загалом ці дослідження міністерських відставок, які ми розглядаємо як процес виходу зі складу формальної політичної еліти, можна поділити на дві підгрупи (Brändström, 2015, p. 302). Перша група - це дослідження кризових ситуацій, що мають наслідком відставку. Потрапивши у скандал, що загрожує звільненням, міністр обирає, яку стратегію йому застосувати, аби уникнути покарання та перекласти відповідальність на інших. Це в певному сенсі теорія ігор, і політику варто раціонально зважувати наявні можливості та загрози. Наприклад, робота Dewan & Dowding (2005) показала, що міністерські відставки у Сполученому Королівстві підвищують популярність уряду, якщо міністр потрапив у резонансний медійний скандал (з різних причин). Водночас, якщо резонансність скандалу невисока, відставка спричинить зворотній ефект – рівень підтримки уряду знизиться. Тобто кабінетні “решафли” це як азартна гра для

прем'єр-міністра - аби самому лишатися у грі, йому потрібно знати, коли слід викинути спаплюженого члена команди.

Представники другого підходу, в рамках якого написана наша робота, на додачу до аналізу політичної системи, надають важливі інсайти щодо того як особисті якості міністрів та їх кар'єрний шлях впливають на дострокові звільнення (англ. *ministerial career perspective*) (Brändström, 2015, p. 305). Вони шукають загальні тенденції, тобто чинники, які би підвищували політичне виживання для всіх міністрів. В межах цього підходу існує небагато статистичних моделей, що описують процес виходу з еліти. Однією з таких моделей є схема Berlinski et al. (2007), яка пояснює міністерські відставки через призму індивідуального біографічного бекграунду міністра. Так, провівши дослідження міністерських звільнень, що відбувалися у Великій Британії у період з 1945 по 1997 роки, Berlinski et al. (2007) виявили низку особистих характеристик міністрів, які підвищують, чи навпаки, знижують, термін перебування урядовця на посаді. Згідно з цим дослідженням, вища вірогідність відставки має місце для старших та більш досвідчених міністрів. Міністерки-жінки мають менший рівень небезпеки відставки. Також, на перспективу відставки впливає освіта – випускники Оксбриджа рідше залишають уряд до кінця його каденції.

Робота Berlinski et al. (2007) дала стимул розвитку статистичних моделей міністерських відставок і в інших державах. Їх підхід дозволяє виокремити набір конкретних особистісних рис міністра, які впливають на його політичне виживання. Наявні знахідки з Нідерландів, Швеції та Німеччини показують, що політичні характеристики, такі як попередній досвід у парламенті та попередніх кабінетах підвищують вірогідність виживання (Brändström, 2015, p. 305). Порівняльне дослідження семи європейських країн також підтверджує статистично значущий вплив віку, статі та попереднього досвіду на політичне виживання (Bright et al., 2015, p. 456).

При цьому подібні дослідження жодним чином не обмежуються парламентськими республіками чи конституційними монархіями Вестмінстерського штибу. Вплив унікальних індивідуальних рис на вірогідність відставки досліджуються і в президентських системах, хоч не завжди з підтвердженням гіпотез. Так, Escobar-Lemmon & Taylor-Robinson (2015) не знайшли зв'язку між статтю та відставками у США, Аргентині, Чилі, Колумбії та Коста-Риці. Натомість Nahm et al. (2014) знаходять чітку залежність між віком, статтю та відставками у Південній Кореї.

На жаль, цей підхід поки що не знайшов належного висвітлення в українській політології. Тому у цьому дослідженні ми хочемо знайти релевантні для українського контексту якості міністрів, які впливають на вірогідність дострокової відставки.

Наявна література також неодноразово вказує на взаємозалежність між (не)коаліційним урядом та відставками (Bäck et al. 2012; Hansen et al. 2013). Так, у однопартійних урядах, що є характерними для Вестмінстерської системи, кількість відставок традиційно вища ніж у системах з коаліційними урядами. В

перших прем'єр-міністр має мандат від партії на кадрові зміни на власний розсуд, в той час як в останніх лідеру потрібно бути обережним з кадровими рішеннями, аби не засмутити партнерів по коаліції і не залишитися з урядом меншості. В Україні Кабміни завжди були коаліційними. У досліджуваному періоді лише два уряди - Олексія Гончарука та Дениса Шмигала спиралися на монобільшість у парламенті. І хоч цю частину теорії, за браком емпірики, складно підтвердити статистично в українському контексті, ми ще повернемося до цього питання нижче.

Резюмуючи цю секцію, попередні дослідження українських урядів не вивчали взаємозв'язок між персональним бекграундом міністра та вірогідністю його відставки, і натомість фокусувалися на ефективності, реформах, неформальних мережах. Водночас, академічна література дає набір тез, підтверджених досвідом інших національних держав, щодо впливу кар'єрного шляху міністра та його біографічних рис на вірогідність дострокового звільнення. Наявність конкуруючих теорій, а також відмінність цих тез залежно від національних контекстів унеможлиблює їх екстраполяцію на український політичний процес, а відтак є необхідність у проведенні окремого дослідження.

Члени Кабінету Міністрів України безсумнівно входять до вищого ешелону політичної еліти нашої держави, а інституційний ландшафт після перемоги Євромайдану і.е. повернення до конституційного устрою 2004 року та розвиток демократії загалом підвищив вплив міністрів на політичний порядок денний. Поза тим, з 2015 року, навіть в умовах важкої політико-економічної кризи, індекс *government effectiveness*, вимірюваний в рамках проєкту *Worldwide Governance Indicators* від Світового Банку, хоч і з певними коливаннями, але зростав (World Bank, 2020).

Разом ці факти свідчать про необхідність подальшого вивчення діяльності Кабінету Міністрів не лише з точки зору ефективності чи реформаторської діяльності, а й в інших вимірах. Особливо важливими є особистісні характеристики міністрів, які можуть пояснити інші аспекти діяльності уряду. Тож у цьому дослідженні, за допомогою кількісних статистичних методів ми аналізуємо, які індивідуальні характеристики міністрів підвищують чи знижують тривалість перебування у міністерському кріслі в Україні після Революції Гідності, а також перевіряємо “придатність” вищезгаданих тез в українському контексті. Аби мати змогу відслідкувати зміни та порівняти теперішній стан речей, ми також створили референтну групу з українських міністрів, що працювали у період від Помаранчевої революції 2004р. до Євромайдану.

Таке дослідження відставок членів КМУ не тільки вносить вклад в академічну дискусію щодо процесів циркуляції (рекрутингу, виходу, переходу) у формальній політичній еліті в демократичній Україні, воно також є соціально значущим з низки причин. Це, насамперед, описова статистика, яку можна доповнити індексами ефективності урядів. Так можна з'ясувати, які Кабміни були ефективніші - з частими відставками, чи без них. Також, знахідки роботи дадуть

змогу робити кращі прогнози щодо урядових ротацій, а відтак і роботи Кабмінів в цілому. Це особливо важливо для контролю за повоєнною відбудовою держави з боку громадянського суспільства. Наостанок, наші результати можуть стати інструментом для прем'єрів у побудові стабільних, стійких урядів.

АНАЛІТИЧНА РАМКА

Під міністерською відставкою в широкому сенсі ми розуміємо дострокове припинення повноважень членом КМУ внаслідок різних обставин.

Зазвичай відставка міністра є гучною подією. Їй передують публічні дискусії в медіа та в державних органах. Вона може бути наслідком багатьох чинників: некомпетентності міністра, його нездатності виконати поставлені для галузі задачі, внутрішньополітичних конфліктів з прем'єром, президентом чи представниками інших владних груп, проблем зі здоров'ям, публічного тиску з боку громадянського суспільства тощо. Ще раз варто наголосити, що мова йде саме про звільнення з посади якогось конкретного, або кількох міністрів. Для визначення звільнення міністра з посади як “відставки”, необхідно щоби існуючий Кабінет Міністрів продовжував діяти. Якщо ж міністр звільняється з посади внаслідок передчасного припинення повноважень усього КМУ, така подія не є відставкою.

Чому відставка це вихід з еліти? Політична еліта - це інкумбенти ключових політичних посад. Відтак, дострокове звільнення з посади (як і подальше звільнення) ми трактуємо як вихід з еліти. Це методологічно зручно, хоч і не відображає всіх політичних перипетій. Подекуди міністри ідуть з міністерських посад на інші впливові позиції. До прикладу так було за часів президентства Януковича у першому уряді миколи азарова, але це явище в менших масштабах притаманне і іншим Кабмінам. Та все ж, Кабінет Міністрів України завжди був і залишається вищим органом виконавчої влади в Україні. Тому будь-яке призначення чи обрання особи на інший пост в межах виконавчої гілки влади, окрім президентського чи прем'єрського крісла, насправді є дауншифтігом, а отже і виходом з вищої політичної еліти.

У досліджуваному періоді способи відставки регулювалися в різний спосіб низкою Законів України про Кабінет Міністрів України, які змінювали одне одного. Нестабільність політичної ситуації та часті зміни у вищих ешелонах влади призвели до того, що в період з 2005 по 2022 рік цих законів налічувалося аж 5.

Так, наприклад, міністерська відставка у період з 2014 по 2022рр. розуміється як дії, визначені у статті 18 Закону України про Кабінет Міністрів України № 794-VII (2014). Відповідно до цієї статті, “члени КМУ можуть бути звільнені з посади рішенням Верховної Ради України (у формі постанови ВРУ) чотирма способами:

1) шляхом прийняття відставки члена Кабінету Міністрів України за поданою ним заявою про відставку;

2) за поданням Прем'єр-міністра України (стосовно Міністра закордонних справ України та Міністра оборони України таке подання вноситься за згодою Президента України), у тому числі у разі наявності заборгованості зі сплати аліментів на утримання дитини, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за дванадцять місяців з дня пред'явлення виконавчого документа до примусового виконання, наявності реального чи потенційного конфлікту інтересів, який має постійний характер і не може бути врегульований в інший спосіб;

3) за поданням Президента України - Міністр закордонних справ України та Міністр оборони України, у тому числі у разі наявності заборгованості зі сплати аліментів на утримання дитини, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за дванадцять місяців з дня пред'явлення виконавчого документа до примусового виконання;

4) за власною ініціативою” (Про Кабінет Міністрів України № 794-VII, 2014).

Для періоду з 2005 по 2014 рр. для визначення відставки використовувалися діючі на той час редакції Закону про Кабінет Міністрів України. Для 2005-2006 рр. це Закон УРСР про Раду Міністрів Української РСР, для 2006-2008 рр. - Закон України Кабінет Міністрів України № 514-V, для 2008-2010 рр. - Закон України Кабінет Міністрів України № 279-VI, для 2010-2014 рр. - Закон України Кабінет Міністрів України № 2591-VI.

Кожен з цих нормативно-правових актів також передбачає, що припинення повноважень міністра настає внаслідок його смерті. Ми не вважаємо такі події відставками, оскільки вони є природними. Так, смерть міністра може бути результатом політичного замовлення, але це має бути доведено правоохоронними органами. І навіть у випадку доведення замовлення вбивства, замовником має, хоч і опосередковано, бути посадова особа, наділена повноваженнями для відставки. В будь-якому разі, у досліджуваному періоді подібних випадків смерті міністра під час виконання обов'язків не спостерігається.

Також окремо слід висвітлити підстави звільнення міністра за часів президентства віктора януковича, оскільки в цей період Україна повернулася до “кучмівської” моделі конституції, і загалом переживала авторитарний дрейф (див. наприклад Kudelia, 2014). За тодішньої владної моделі існувало лише два способи звільнити міністра: за рішенням президента або за особистою заявою про відставку (Про Кабінет Міністрів України, 2010). віктор янукович активно використовував ці повноваження, і його період правління характеризується частою зміною міністрів.

Що стосується індивідуальних рис міністрів, то під цим терміном ми розуміємо конкретний перелік якостей, який можна поділити на декілька категорій. Біологічні, або ж вроджені, тобто стать, вік та місце народження. Кар'єрні, тобто наявність досвіду попередньої роботи у парламенті, урядах, бізнесі та державному секторі. Освітні, тобто наявність релевантної освіти та/або певного

наукового ступеня. І, наостанок, інституційні, тобто спосіб потрапляння в уряд (за квотою президента чи парламенту).

Міністерські відставки є нашою залежною змінною, а індивідуальні біографічні характеристики - пояснювальною.

Вплив пояснювальної змінної на залежну є погано вивченим для України, хоча в наявній академічній літературі представлений низкою тез, що дозволяють краще пояснювати циркуляцію еліт.

Так, Dewan & Dowding (2005) довели, що існує кореляція між віком міністра та вірогідністю відставки - частіше звільняються молоді та старші міністри (Велика Британія). Berlinski et al. (2007), спростували цю тезу, знайшовши зв'язок з достроковою відставкою лише для старших міністрів (Велика Британія), а Nahm et al. (2014) - нелінійний статистично значущий зв'язок (Південна Корея). Натомість Bovens et al. (2014) взагалі не знайшли жодного зв'язку між віком та відставками (Нідерланди).

Враховуючи велику кількість досвідчених старших міністрів, що пішли у відставку після Революції Гідності, ми припускаємо, що для українських урядовців вірогідність відставки буде збільшуватися з досягненням старшого (літнього) віку.

Також існують протиріччя щодо впливу статі на відставки. Відповідно до Berlinski et al. (2007) та Nahm et al. (2014) жінки-міністерки рідше переживають турбулентні часи та рідше змушені йти у відставку. Результати ж Bright et al. (2015) щодо Австрії, Фінляндії, Німеччини, Ісландії, Ірландії, Люксембургу та Швеції, кажуть про зворотне - чоловіки частіше утримуються на посадах, в той час як Bovens et al. (2014), Kerby (2011) та Escobar-Lemmon & Taylor-Robinson (2015) не знайшли статистичного підтвердження жодній з тез (Нідерланди, Канада, США та країни Латинської Америки).

На жаль, навіть після Євромайдану жінки залишаються недостатньо представленими у Кабмінах. І хоча ця тенденція поступово змінюється в бік кращої гендерної збалансованості, і наразі побачити жінку з міністерським портфелем можна значно частіше ніж у 2005 році, ми все ж презюмуємо, що чоловіки з більшою вірогідністю йтимуть у відставку, ніж жінки.

Berlinski et al. (2007) також знаходять взаємозв'язок між відставками та освітою. Їх знахідки вказують на те, що випускники Оксбриджу, внаслідок різних причин, рідше звільняються достроково. Оскільки ми будемо наше дослідження відходячи від моделі політичного рекрутингу через персоналістську мережу, ми очікуємо знайти зв'язок між наявністю релевантної освіти та відставками. Так, наявність релевантної освіти знижує ризик некомпетентності міністра, а відтак підвищує його здатність виконувати визначені прем'єром, парламентом та президентом задачі. Це загалом має сприяти успішному проходженню каденції. Поза тим, міркуючи в аналогічний спосіб, ми презюмуємо, що міністри з кращим рівнем освіти, тобто наявністю ступеня кандидата чи доктора наук, будуть краще пристосовані до міністерської ролі і рідше переживатимуть відставки.

Також у літературі наявні протиріччя щодо відставок досвідчених міністрів. Berlinski et al. (2007), контрінтуїтивно, знаходять, що досвідчених членів Кабінету у Сполученому Королівстві звільняють частіше. Те ж саме спрацьовує у Канаді (Kerby, 2011) Натомість Bovens et al. (2014) навпаки підтверджують гіпотезу про те, що наявність міністерського досвіду збільшує вірогідність політичного виживання.

В Україні спостерігаються часті зміни Кабінетів міністрів. На 6 скликань Верховної Ради України, які припадають на досліджуваний період, діяло 11 Кабмінів. Тим не менш, деяким міністрам вдається переходити з уряду в уряд, зберігаючи свої посади. Ми припускаємо, що наявність у них міністерського досвіду, а отже і вміння лавіювати між різними владними інституціями та групами інтересів, неодмінно зменшуватимуть вірогідність настання відставки.

Це розмаїття протиріч у тезах не дозволяє робити однозначні судження щодо циркуляції еліт в українських урядах без проведення цілісного дослідження. Саме тому ми прагнемо дослідити вплив індивідуальних рис міністра на вірогідність відставки, аби зрозуміти, чи є вони релевантними, і чи можна на їх основі будувати аналітичні припущення.

Тож, виходячи з аналітичної рамки, було сформульовано наступні гіпотези:

Но – біографічні характеристики міністрів не впливають на вірогідність відставки до припинення повноважень усього уряду;

H1 – вірогідність відставки збільшується з віком;

H2 – міністри-чоловіки частіше йдуть у відставку;

H3 – наявність релевантної та кращої освіти зменшує вірогідність відставки;

H4 – досвідчені міністри рідше йдуть у відставку.

ДАНІ ТА МЕТОДОЛОГІЯ

За весь період незалежності, в Україні з 1991 року встигли попрацювати 22 Кабінети Міністрів. Наше ж дослідження охоплює два важливі періоди новітньої історії України: 1) від Помаранчевої революції до Євромайдану (2005 – 2014рр.) та 2) від Євромайдану до сьогодні (2014 – 2022рр.). Разом на ці періоди припадає діяльність 11 Кабмінів.

Оскільки подібних попередніх досліджень урядових міністрів раніше не існувало, а отже не існувало і масиву готових даних, для перевірки гіпотез було

створено дві окремі бази даних по членах КМУ. Перша – глибинна, стосується Кабмінів після 2014 року, а саме: перший та другий уряди Арсенія Яценюка, уряд Володимира Гройсмана, уряд Олексія Гончарука та, діючий зараз, уряд Дениса Шмигала. Загалом у цей період працювало 112 міністрів. Пояснювальними змінними тут є: вік, стать, наявність релевантної освіти (бінарна змінна), рівень освіти (0 – магістр/спеціаліст, 1 – кандидат наук, 2 – доктор наук) та наявність міністерського досвіду (бінарна змінна, а також змінна в місяцях). Варіативними контрольними змінними є: область народження, регіон народження (на основі карти Київського міжнародного інституту соціології). Бінарними контрольними змінними є: робота в бізнесі протягом 5 років до призначення на посаду, обрання народним депутатом в минулому, наявність депутатського мандату на момент призначення в міністерське крісло, робота на державній службі в минулому та призначення президентом. Остання змінна стосується міністрів закордонних справ та міністрів оборони, оскільки їх кандидатура, відповідно до конституційної моделі 2004 року, пропонується президентом, а не прем'єр-міністром. Всі дані визначаються на момент призначення особи на посаду.

Друга база даних, референтна, побудована по (в хронологічному порядку) першому уряду Юлії Тимошенко, уряду Юрія Єханурова, другому уряду Віктора Януковича, другому уряду Юлії Тимошенко та першому і другому урядах Миколи Азарова. В цьому періоді працював 171 міністр. Ця база даних простіше, і містить такі пояснювальні змінні: стать, вік, міністерський досвід (бінарна змінна про наявність попереднього досвіду, а також досвід виражений змінною в місяцях). Контрольні змінні цього датасету: наявність депутатського мандату у минулому, наявність депутатського мандату на момент призначення, область та регіон народження. Гіпотеза H3 на цій базі даних не перевіряється. Також, для цього періоду не враховується квота призначення президента, тому що за часів президентства Віктора Януковича розподіл призначень міністрів між Верховною Радою та президентом було скасовано, і всі призначення відбувалися за квотою останнього.

Кодову книгу змінних представлено у таблиці нижче.

Таблиця 1. Кодова книга змінних	
Змінна	Опис
Стать	Чоловік або жінка
Вік	Вік на момент призначення
Область	Область народження

Регіон	Регіон народження (на основі карти КМІС)
Бізнес	Досвід роботи в приватному секторі протягом 5 років до призначення (0 або 1)
Колишній депутат	Наявність депутатського мандату у минулому (0 або 1)
Депутат	Наявність депутатського мандату на момент призначення (0 або 1)
Колишній міністр	Наявність попереднього міністерського досвіду (0 або 1)
Міністерський досвід	Досвід роботи на міністерських посадах у місяцях
Державний службовець	Досвід роботи в державному апараті чи органах місцевого самоврядування протягом 5 років до призначення (0 або 1)
Рівень освіти	Освітній ступінь (0 - бакалавр, спеціаліст, магістр; 1 - кандидат наук; 2 - доктор наук)
Релевантна освіта	Наявність релевантної освіти в галузі державного управління, політології або сфери відповідальності міністерства (0 або 1)
Подання президента	1 - для міністрів закордонних справ та оборони; 0 - для всіх інших
Дострокова відставка	1- дострокова відставка; 0 - звільнення разом з КМУ

Для збору біографічної інформації про членів вищевказаних урядів використовувалися: автобіографії, мемуари, історичні джерела, попередні дослідження, інтерв'ю, матеріали газет та медіа, вільний пошук в мережі інтернет, відомості з офіційних сайтів органів влади, архівовані версії вебсайтів профільних міністерств та ЗМІ. Також використовувалися укази та розпорядження президентів України, постанови Верховної Ради України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, а також інші нормативно-правові та підзаконні акти українських органів влади. Загалом для дослідження було проаналізовано та “закодовано” 283 біографії українських міністрів, які працювали в урядах від Помаранчевої революції до сьогодні. Це достатній масив даних, аби можна було сформулювати та протестувати кількісні гіпотези, та головне - говорити про статистичну валідність результатів.

Часто українські уряди не мають конкретних профільних міністрів. В таких випадках, аби робота виконавчої влади не зупинялася, замість них працюють тимчасово виконуючі обов'язки (в. о. або, іноді, т. в. о). Більшість з них не затримуються на посаді надовго. Так, наприклад, Тенюх Ігор Йосипович, виконуючий обов'язки міністра оборони України в першому уряді Арсенія Яценюка, пробув на цій посаді лише 27 днів. Однак є й “довгожителі”. Уляна Супрун, яка виконувала обов'язки міністра охорони здоров'я в уряді Володимира Гройсмана, займала посаду 3 роки і 19 днів. Тобто фактично пані Супрун була міністром.

Попри такі випадки, ми вирішили не включати виконуючих обов'язків до бази даних через дві причини. По-перше, посада “в. о.” передбачає тимчасовість, це, свого роду, проектна зайнятість, поки не буде знайдена краща кандидатура на пост міністра. А, по-друге, звільнення від виконання обов'язків не є відставкою в класичному розумінні, оскільки переважно людина не звільняється з КМУ, а повертається на свою попередню посаду, зазвичай першого, або просто заступника міністра.

Також, для зручності, не вважається відставкою ротація міністра в межах КМУ. Наприклад, Резніков Олексій Юрійович працював віцепрем'єр-міністром – міністром з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України в уряді Шмигала, і був звільнений 3 листопада 2021 року, але в той же день його було призначено міністром оборони. У ході таких “решафлів” людина залишається у грі – продовжує займати вищу політичну посаду. Відтак не відбувається процесу виходу з еліти, а отже і не настає відставка.

Для перевірки гіпотез було використано низку статистичних інструментів: критерій хі-квадрат (χ^2 тест) та біноміальні регресії. Всі тести проводилися за допомогою мови програмування R, у програмному середовищі RStudio.

Попри те що попередні дослідження зазвичай вираховували “Hazard Ratios” на основі Cox Models, ми вирішили використати саме такий набір статистичних тестів з низки причин. По-перше, розподіл хі-квадрат є зручним в обчисленні, дає надійні результати, та дозволяє порівнювати групи з різними характеристиками. По-друге, біноміальні регресії дозволяють поррахувати статистичну вірогідність настання події X залежно від U, і, що важливо конкретно у нашому випадку, вони використовуються спеціально для статистичних обчислень, у яких залежна змінна є бінарною.

РЕЗУЛЬТАТИ

Важливою частиною результатів досліджень є дескриптивна статистика. У Таблиці 2 нижче наведено інформацію по кількості міністерських відставок у досліджуваних урядах, а у Таблицях 3 та 4 - статистичні дані по змінних (постмайданна та “помаранчева” бази відповідно).

Таблиця 2. Кількість міністерських відставок у досліджуваних урядах		
Уряд	Кількість відставок	Час при владі (днів)
Уряд Дениса Шмигала	13	812
Уряд Олексія Гончарука	1	188
Уряд Володимира Гройсмана	2	1232
Другий уряд Арсенія Яценюка	2	504
Перший уряд Арсенія Яценюка	3	274
Другий уряд миколи азарова	1	431
Перший уряд миколи азарова	22	998
Другий уряд Юлії Тимошенко	5	807
Другий уряд віктора януковича	9	502
Уряд Юрія Єханурова	4	317
Перший уряд Юлії Тимошенко	1	217
Загалом	63	

Примітка: власні розрахунки на основі зібраних даних

Таблиця 3. Статистична інформація по зібраних змінних (Постмайданна база)	
Змінна	Статистична інформація
Стать	17 жінок; 95 чоловіків
Вік	Мінімальний - 28; середній - 44; максимальний - 65
Бізнес	З приватного сектору прийшло 43 міністри

Колишній депутат	Наявність депутатського мандату у минулому - у 30 міністрів
Колишній міністр	Наявність попереднього міністерського досвіду - у 35 міністрів
Міністерський досвід (у місяцях)	Мінімальний - 0; середній - 5,5; максимальний - 72
Державний службовець	Попередній досвід роботи в державному апараті чи органах місцевого самоврядування - у 92 міністрів
Рівень освіти	Без ступеня - 69 міністрів Кандидати наук - 35 Доктори наук - 8
Релевантна освіта	Наявність релевантної освіти в галузі державного управління, політології або сфери відповідальності міністерства - у 68 міністрів
Дострокова відставка	21 міністр
Всього міністрів	112

Примітка: власні розрахунки на основі зібраних даних

Таблиця 4. Статистична інформація по зібраних змінних (“Помаранчева” база)	
Змінна	Статистична інформація
Стать	6 жінок; 165 чоловіків
Вік	Мінімальний - 29; середній - 47; максимальний - 70
Колишній депутат	Наявність депутатського мандату у минулому - у 92 міністрів
Колишній міністр	Наявність попереднього міністерського досвіду - у 73 міністрів
Міністерський досвід (у місяцях)	Мінімальний - 0; середній - 10; максимальний - 80
Дострокова відставка	42 міністри
Всього міністрів	171

Примітка: власні розрахунки на основі зібраних даних

Найбільше відставок, аж 22, відбулося за часів першого уряду миколи азарова. У цей час за ініціативи тодішнього президента віктора януковича відбулася адміністративна реформа, яка полягала у масштабній реорганізації системи органів виконавчої влади, в тому числі міністерств. Внаслідок реформи кількість міністрів скоротилася з 36 до 17, тобто більш ніж удвоє. Важливо відмітити, що багато колишніх міністрів перейшли на інші впливові посади у виконавчій владі, однак за дизайном дослідження такі ротації все ж є відставкою.

Декларативною метою реформи януковича була оптимізація органів влади для покращення урядування. Насправді ж, ухвалені у ході реформи закони були черговим кроком до ще більшої централізації влади і розширення президентських прерогатив (Matuszak & Sarna, 2013, p. 15). Так, наприклад президент отримав повноваження на пряму призначати заступників міністрів та заступників керівників інших органів центральної влади (ibid).

Найменше відставок спостерігаємо в урядах Гончарука, першому уряді азарова та першому уряді Тимошенко. Уряди Гончарука та Тимошенко є свого роду антирекордсменами - вони були при владі найменше, 6 та 7 місяців відповідно. Тож не дивно що вони не пережили великої кількості кадрових ротацій – на них просто не було часу.

Та не завжди кількість ротацій залежить виключно від часу. Деякі Кабміни залишаються стабільними навіть протягом років. Так, за часів прем'єрства Володимира Гройсмана, яке було найтривалішим за часів незалежності (понад 1200 днів) відбулися лише дві ротації. Обидві - внаслідок політичних конфліктів. Все ж, на нашу думку, можна стверджувати, що прем'єр-міністру Гройсману вдалося побудувати стійку міністерську команду.

Окремо слід зупинитися на діючому зараз кабінеті Дениса Шмигала. Цей Кабмін при владі з 4 березня 2020 року, тобто трохи більше двох років (на момент написання роботи). Але, попри відсутність реформ з реорганізації або подібних заходів, вже пережив 13 відставок, в тому числі одну під час вторгнення росії в Україну. Це більше ніж середня кількість у досліджуваному періоді.

Щоб зрозуміти часті “шмигалівські” відставки, потрібно спершу подивитися на причини відставки Кабміну Олексія Гончарука. Володимир Зеленський, прийшовши до влади у 2019 році з абсолютно рекордною за часи незалежності підтримкою та монобільшістю у парламенті обіцяв швидкі реформи. Втім, попри так званій “турборежим” у парламенті різкого підйому не сталося, і на тлі повільного політико-економічного прогресу, а також нереалізації ключової виборчої обіцянки зупинити війну на Донбасі, рейтинги президента почали

падати. Тому, всього за 6 місяців від початку каденції, Офісом Президента було вирішено відправити Кабмін Гончарука у відставку і таким чином зберегти та навіть підвищити свої рейтинги.

Така стратегія перегукується з тезами Dewan & Dowding (2005), які емпірично довели, що у парламентських політичних системах, де прем'єр-міністр має монополію на кадрові призначення, відставка запламованого скандалом міністра може підвищити популярність уряду та самого прем'єр-міністра. Цей аргумент можна екстраполювати на відставки у Кабміні Дениса Шмигала. Так, президенту недоцільно відправляти ще один КМУ у відставку. Імовірно, це більше не принесе зростання рейтингів, і радше навпаки викличе нерозуміння з боку суспільства. Тож, було обрано шлях індивідуальних кадрових відставок, що на манер Вестмінстерської системи, слугуватимуть джерелом підвищення рейтингів, а відтак і політичного виживання.

Ця стратегія безперечно стала можливою лише завдяки монобільшості. Повертаючись до наведеного в секції огляду літератури аргументу, більша кількість відставок спостерігається у не-коаліційних урядах, оскільки в них прем'єр-міністру не потрібно домовлятися з партіями-партнерами (Bäck et al. 2012; Hansen et al. 2013). І хоча цей аргумент може пояснити “Шмигалівські відставки”, загалом цю тенденцію наразі неможливо статистично протестувати за браком спостережень. В Україні, оскільки партійна система слабо інституціалізована (Rybiu, 2013, p. 422) лише уряди Гончарука та Шмигала були сформовані монобільшістю партією Слуга Народу. Всі інші - були коаліційними. Тому ця гіпотеза вимагає подальшого тестування в українському контексті з плином часу та подальшими парламентськими виборами і змінами урядів.

Загалом, як видно з даних Таблиці 1, кількість відставок дуже варіюється залежно від уряду. В середньому на один Кабмін припадає близько 6 відставок, медіанне значення - 3. Безсумнівно, відставки не завжди є поганим явищем. Некомпетентних чи непродуктивних міністрів треба змінювати. Але часті відставки шкідливі для політичної стабільності та ефективності врядування, надто коли переслідують корисливі політичні амбіції, такі як підвищення рейтингів чи централізація влади. “Постійні кадрові зміни у вищих ешелонах [влади], їх невпевненість у майбутньому, відсутність достатнього досвіду на посадах найвищого рівня - все це має негативний вплив на керованість державою” (Shulga et al., 2007, p. 23). Тому урядові ротації мають створювати оптимальний баланс між досвідченими міністрами, та новоприбулими з новими ідеями (ibid).

Методичне тестування гіпотез здійснювалося в декілька етапів. На першому етапі було проаналізовано каузальні механізми для “постмайданного” датасету.

Спершу для перевірки гіпотез було використано критерій хі-квадрат (для бінарних змінних), а потім біноміальна регресія (для всього датасету). На другому етапі такі ж самі кроки було здійснено для перевірки гіпотез у “помаранчевій” базі даних. Наостанок було проведено тестування на всій генеральній сукупності у 283 міністри.

За допомогою критерію хі-квадрат не вдалося знайти жодних статистично значущих зв'язків між змінними, тому викладений нижче текст стосується виключно аналізу з використанням біноміальних регресій.

Отже, на основі вищезазначених тестів повністю підтвердилася гіпотеза Н1. Таким чином, гіпотеза Н0 була спростована. Гіпотезу Н2 неможливо статистично перевірити за браком спостережень, а гіпотези Н3 та Н4 не знайшли свого підтвердження. Візуалізація всіх результатів біноміальних регресій наведена нижче.

Таблиця 5. Постмайданні відставки

<i>Залежна змінна:</i>	
<i>Дострокова відставка</i>	
Вік	0.106*** (0.041)
Стать (Чоловік)	1.515 (1.108)
Колишній депутат	-0.221 (0.768)
Депутат	-1.154 (0.752)
Колишній міністр	-0.823 (0.853)
Міністерський досвід	0.003 (0.030)
Бізнес	0.129 (0.573)
Державний службовець	-0.001

	(0.775)
Рівень освіти	-0.212 (0.406)
Релевантна освіта	0.574 (0.605)
Подання президента	-0.513 (1.027)
Constant	-7.390*** (2.125)

Спостережень	110
Log Likelihood	-45.122
Інф. крит. Акаїке	114.244

Примітки: *p<0.1; **p<0.05; ***p<0.01

Таблиця 6. “Помаранчеві” відставки

<i>Залежна змінна:</i>	
Дострокова відставка	
Вік	0.072*** (0.026)
Стать (Чоловік)	15.462 (920.044)
Колишній депутат	-0.022 (0.411)
Депутат	0.151 (0.393)
Колишній міністр	0.465 (0.500)
Міністерський досвід	-0.009 (0.015)
Constant	-20.245 (920.045)
Спостережень	171
Log Likelihood	-88.729
Інф. крит. Акаїке	191.458
<i>Примітки:</i>	*p<0.1; **p<0.05; ***p<0.01

Таблиця 7. Відставки 2005 – 2022рр.

<i>Залежна змінна:</i>	
Дострокова відставка	
Вік	0.079*** (0.020)
Стать (Чоловік)	1.794* (1.047)
Колишній депутат	-0.077 (0.339)
Депутат	-0.123 (0.328)
Колишній міністр	0.030 (0.414)
Міністерський досвід	-0.005 (0.013)
Constant	-6.644*** (1.429)
Спостережень	283
Log Likelihood	-138.511
Інф. Крит. Акаїке	291.021
<i>Примітки:</i> *p<0.1; **p<0.05; ***p<0.01	

Так, для всіх трьох баз даних (постмайданна, помаранчева та об'єднана) спостерігається стійкий статистично значущий зв'язок між віком міністра та вірогідністю відставки. Це цікаве протиріччя. Хоча старший вік означає більший життєвий та управлінський досвід, який має сприяти утриманню на посаді, старші міністри йдуть раніше. Це може бути пов'язано з природними причинами, наприклад хворобами чи виходом на пенсію, або з некомпетентністю. Світ модернізується, технології розвиваються, управлінські задачі змінюються. Можливо, знання старших міністрів не сприяють новим реформам та викликам

часу, тому вони є неефективними і їх треба змінювати. Це питання потребує подальшої наукової розробки у наступних дослідженнях.

Після збору даних виявилось, що гіпотезу H2 статистично неможливо перевірити. Так, окремо для “постмайданної” чи “помаранчевої” взагалі не спостерігається жодного зв'язку між статтю та вірогідністю відставки. Дещо наближений до значущого зв'язок з'являється при тестуванні об'єднаного датасету, але ми пояснюємо такий результат історичною гендерною незбалансованістю практично в усіх Кабінетах Міністрів. З вибірки у 283 спостереження, лише 25 - це жінки. Таким чином розподіл змінних є дуже нерівномірним і “зсуває” результати. Найбільш ймовірно, що цей кількісний перекис на користь чоловіків у об'єднаному датасеті і дає незначний зв'язок зі статтю.

У Таблиці 6 візуалізовано кількість жінок у досліджуваних урядах. Протягом останніх років спостерігаємо позитивну тенденцію репрезентації жінок в уряді, та все ж мова не йде про справжній гендерний баланс. Так, навіть в уряді Олексія Гончарука, де працювало найбільше жінок у досліджуваному періоді, співвідношення чоловіків та жінок було 11 до 6.

Таблиця 8. Кількість жінок-міністерок у досліджуваних урядах	
Уряд	Кількість жінок
Уряд Дениса Шмигала	5
Уряд Олексія Гончарука	6
Уряд Володимира Гройсмана	3
Другий уряд Арсенія Яценюка	2
Перший уряд Арсенія Яценюка	1
Другий уряд Миколи Азарова	3
Перший уряд Миколи Азарова	1
Другий уряд Юлії Тимошенко	2
Другий уряд Віктора Януковича	0
Уряд Юрія Єханурова	0
Перший уряд Юлії Тимошенко	2
Разом	25

Примітка: власні розрахунки на основі зібраних даних

Однак, в жодній ітерації тестів не було знайдено зв'язку між наявністю релевантної освіти чи освітнього ступеня та вірогідністю відставки. Також не виявлено кореляції з наявністю попереднього міністерського досвіду. Таким чином гіпотези Н3 та Н4 були повністю спростовані.

Відсутній зв'язок і між контрольними змінними та відставкою. Призначення за квотою президента, досвід роботи в бізнесі чи на державній службі, все це не впливає на утримання на посаді.

ВИСНОВКИ ТА ДИСКУСІЯ

Проведене дослідження доповнює теоретичну парадигму теорії еліт. На прикладі членів Кабінету Міністрів України 2005-2022рр., спираючись на кількісні статистичні моделі ми знайшли персональні характеристики інкумбентів, що підвищують вірогідність політичного виживання. Оскільки зазвичай еліти в Україні вивчаються через призму парадигми “хижацьких еліт”, а уряду - через ефективність, дослідження впливу персонального бекграунду міністра на відставку, а отже вихід з політичної еліти, є актуальним та релевантним.

Результати дослідження сигналізують про низку важливих тенденцій. Насамперед, нам вдалося знайти “аполітичний” індикатор, який дозволяє говорити про більшу вірогідність міністерської відставки саме в українському контексті – вік. Якщо на посаду призначається чоловік літнього або загалом старшого віку, статистично вірогідність відставки для нього буде вище, ніж для скажімо, молодого технократа. Ці знахідки водночас і збігаються, і відрізняються від наведених у сучасній науковій дискусії. Це говорить про унікальність українського контексту і відкриває поле для подальших досліджень у цьому напрямку.

Водночас, на жаль, такі речі як релевантна освіта, наявність наукового ступеня, міністерський та інший професійний бекграунд не відіграють ролі у політичному виживанні. Ми кажемо “на жаль”, тому що ці фактори визначають компетенцію міністра, а також і його продуктивність на посаді. Звісно, наявність освіти не обов'язково робить із людини благодійного (англ. *benevolent*) урядовця, але все ж опосередковано сприяє цьому.

Ці результати означають, що інші вагомі причини виходу з еліти в Україні лежать у політичних факторах, окремих політичних подіях чи ефективності міністра, та/або неформальних політичних мережах, тобто тісному зв'язку з патроном чи його оточенням. Таким чином, наявний у літературі масив

досліджень українських політичних еліт, і політичного рекрутингу зокрема, продовжує залишатися актуальним та емпірично валідним. Поза тим, кожна відставка це ланцюг унікальних подій, в якому вирішальними можуть ставати і інші фактори.

Також слід визнати низку обмежень нашого дослідження. Як вже зазначалося вище, це загальний кількісний аналіз. І хоча це дозволяє нам говорити про певні макро тенденції, кожна окрема відставка є унікальним пазлом. Їй може передувати некомпетентне управління, сексуальний скандал, закулісні суперечки лідерів коаліції, президента та прем'єра та багато іншого. Тому подальші дослідження мусять запропонувати глибинну якісну аналітику кожного окремого кейсу відставки. Це також дозволить пролити світло на процес виходу з еліти загалом.

Поза тим, ми не враховували тимчасово виконуючих обов'язків міністрів. Це було зроблено навмисно за дизайном дослідження, однак враховуючи доволі велику кількість "т.в.о" в українських урядах, їх включення до подальшого аналізу може дати нові знахідки.

Також, дизайн дослідження не деталізує освітній бекграунд, що гіпотетично могло би вплинути на регресійні рівняння. Так, наприклад, Шкарлет С. М., міністр освіти і науки в урядах Гончарука та Шмигала, який неодноразово був звинувачений в академічній недоброчесності та плагіаті, має ступінь доктора наук (змінна - 2), отриманий у Київському національному економічному університеті імені Вадима Гетьмана. В той же час, Оксана Маркарова, міністр фінансів в уряді Гройсмана, має ступінь магістра отриманий в Університеті Індіани (змінна - 0). Як найкраще порівняти таку освіту, враховуючи їх різний шлях становлення як науковців, в різних закладах з різним рівнем підготовки. Кодування якісних характеристик у кількісні змінні завжди несе у собі подібні ризики недостатньої гнучкості, і ми розуміємо це обмеження дослідження. В цьому контексті слід також зазначити, що в Україні політики часто здобувають наукові ступені у корумпованих або низько-якісних університетах. Звісно, отримавши такий ступінь вони не отримують освіти. Хорошим прикладом, хоч і не міністерським, є захист кандидатської дисертації з державного управління колишнього депутата іллі киви.

Також, для цілісного розуміння особливостей урядування доцільно провести дослідження, яке би агрегувало дані по всіх міністрах всіх урядів незалежної України. Це ще 11 Кабмінів, які працювали у надзвичайно складний час посткомуністичного транзиту. За 14 років, від початку незалежності і до Помаранчевої революції в Україні пропрацювали 11 Кабмінів. Це стільки ж,

скільки за наступні 18 років. Можна припустити, що при частішій зміні урядів більшу роль у вірогідності відставки можуть відігравати інші змінні. Крім того, на користь такого подальшого дослідження говорять отримані результати: стаття є наближеною до впливу змінною виключно для об'єданого датасету.

На основі цих висновків ми пропонуємо зміни до публічної політики та суспільного дискурсу. Знаючи, що причини політичних ротацій лежать у неформальних мережах, громадянське суспільство має прискіпливо контролювати міністерські відставки і слугувати запобіжником від необґрунтованих змін компетентних міністрів. З подальшою демократизацією саме компетентність має стати основним критерієм утримання на посаді.

ПРОПОНОВАНІ ЗМІНИ ДО ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Результати дослідження, окрім внеску до академічної дискусії, мають також практичну застосовність. Вони орієнтовані насамперед на громадянське суспільство у вигляді громадських організацій, що здійснюють моніторинг та контроль за діяльністю органів влади, а також на четверту гілку влади - медіа. Тому перша частина рекомендацій стосується комунікації та сприйняття урядування та відставок всередині громадянського суспільства.

Так, аналізуючи чи навіть просто висвітлюючи міністерські відставки звісно потрібно враховувати індивідуальні риси конкретного міністра, його чи її особистий бекграунд. Однак, наше дослідження продемонструвало, що ці риси були не значимі. Іншими словами - роль особистих характеристик статистично не впливає на вірогідність утриматися на посаді (окрім віку). Тому можна припустити, що основні фактори відставки слід шукати у інших напрямках: "політичному" та неформальній мережі. Під останньою маються на увазі відкриті чи приховані політичні конфлікти, взаємини з патроном, визискування ренти, тобто корупція, тощо. Таке припущення спирається і на метод виключення (якщо особисті риси не спрацювали, то мають бути альтернативні пояснення), і на попередню літературу, яка такі пояснення дає.

Також в контексті зміни міністрів часто лунають заяви про необхідність приходу до влади технократів, які би займалися реформами та економічним зростанням, а не грали на електоральному полі. Проте, слід розуміти, що жодна з рис, які приписують технократам, такі як освіта, відсутність мандату чи релевантний досвід не гарантують політичного виживання. Таким чином, вірогідність того, що прогресивний та прореформаторський технократ утримається при владі і зможе провести довгострокові економічні реформи така

ж сама, як і для всіх інших інкубентів. І, звісно, вірогідність піти раніше строку збільшуватиметься для старших технократів.

Зважаючи на ці фактори, громадянському суспільству потрібно здійснювати контроль за міністерськими призначеннями та звільненнями, розділяючи раціональні відставки, коли замінюються неефективні міністри, та політично вмотивовані, коли некорумпованих та продуктивних міністрів замінюють більш лояльними з мережі патрона.

Водночас, ми вважаємо, що такого контролю поінформованого суспільства, а також президента та парламенту за міністерським рекрутингом та відставками наразі достатньо. Україна не потребує додаткових органів чи комісій з нагляду за процедурами звільнень конкретних міністрів чи урядів загалом. З подальшим розвитком демократичних інституцій практики рекрутингу та виходу з еліти поступово змінюються від неопатримоніальних пострадянських до прозорих та змагальницьких. У тиску щодо цих змін ключова роль належить саме громадянському суспільству. Якщо не відбудеться нового авторитарного дрейфу, зрештою, основним критерієм лишатися в офісі чи ні має стати саме ефективність на посаді. Так, ефективність можна визначати по-різному. В різні періоди перед міністрами стоять різні задачі, однак саме це вміння відповідати на виклики сьогодення має визначати політичне виживання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Bäck, H., Meier, H. E. & Fischer, J. 2012. 'European Integration and Prime Ministerial Power: a Differential Impact on Cabinet Reshuffles in Germany and Sweden', *German Politics*, 21(2), 184–208.
2. Bäck, H., Meier, H. E., Persson, T., & Fischer, J. (2012). European Integration and Prime Ministerial Power: A Differential Impact on Cabinet Reshuffles in Germany and Sweden. *German Politics*, 21(2), 184–208. <https://doi.org/10.1080/09644008.2012.677032>
3. Berlinski, S., Dewan, T., & Dowding, K. (2007). The length of ministerial tenure in the United Kingdom, 1945–97. *British Journal of Political Science*, 37(2), 245–262.
4. Berlinski, S., Dewan, T., & Dowding, K. (2007). The length of ministerial tenure in the United Kingdom, 1945–97. *British Journal of Political Science*, 37(2), 245–262.
5. Bovens, M., Brandsma, G. J., & Thesingh, D. (2015). Political death and survival in the Netherlands: Explaining resignations of individual cabinet members 1946–2010. *Acta Politica*, 50(2), 127–150.
6. Brändström, A. (2015). Crisis accountability: ministerial resignations in Sweden. *Scandinavian Political Studies*, 38(3), 301–320.
7. Bright, J., Döring, H., & Little, C. (2015). Ministerial Importance and Survival in Government: Tough at the Top? *West European Politics*, 38(3), 441–464. <https://doi.org/10.1080/01402382.2014.993166>
8. Brown, J. D., Earle, J. S., Shpak, S., & Vakhitov, V. (2018). Is Privatization Working in Ukraine? *Comparative Economic Studies*, 61(1), 1–35. <https://doi.org/10.1057/s41294-018-0070-8>
9. Bueno de Mesquita, B., Smith, A., Siverson, R. M., & Morrow, J. D. (2003). *The Logic of Political Survival*. The MIT Press. <https://doi.org/10.7551/mitpress/4292.001.0001>
10. Camerlo, M., & Pérez-Liñán, A. (2015). Minister Turnover, Critical Events, and the Electoral Calendar in Presidential Democracies. *The Journal of Politics*, 77(3), 608–619. <https://doi.org/10.1086/681028>
11. Dahl, R. A. (1958). A Critique of the Ruling Elite Model. *American Political Science Review*, 52(2), 463–469. <https://doi.org/10.2307/1952327>
12. Dimitrova, A., & Dragneva, R. (2013). Shaping convergence with the EU in foreign policy and state aid in post-Orange Ukraine: weak external incentives, powerful veto players. *Europe-Asia Studies*, 65(4), 658–681.
13. Escobar-Lemmon, M. C., & Taylor-Robinson, M. M. (2015). Sex, Survival, and Scandal: A Comparison of How Men and Women Exit Presidential Cabinets. *Politics & Gender*, 11(04), 665–688. <https://doi.org/10.1017/s1743923x15000422>

14. Evans, P. B. (1989). Predatory, Developmental, and Other Apparatuses: A Comparative Political Economy Perspective on the Third World State. *Sociological Forum*, 4(4), 561–587.
15. Fedosov, V., & Paientko, T. (2017). Ukrainian government bureaucracy: Benefits and costs for the society.
16. Fischer, J., Dowding, K., & Dumont, P. (2012). The duration and durability of cabinet ministers. *International Political Science Review*, 33(5), 505–519. <https://doi.org/10.1177/0192512112462971>
17. Fischer, J., Kaiser, A., & Rohlfing, I. (2006). The Push and Pull of Ministerial Resignations in Germany, 1969–2005. *West European Politics*, 29(4), 709–735. <https://doi.org/10.1080/01402380600842296>
18. Ganev, V. I. (2005). Post-communism as an episode of state building: A reversed Tillyan perspective. *Communist and Post-Communist Studies*, 38(4), 425–445.
19. Gherasimov, C. (2019). *Political Elite Renewal in Georgia, Moldova and Ukraine*. Chatham House.
20. Hahm, S. D., Jung, K., & Lee, S. Y. (2014). An Empirical Analysis on the Determinants of the Length of Ministerial Tenure in Korea, 1980–2008. *International Public Management Journal*, 17(2), 202–223. <https://doi.org/10.1080/10967494.2014.905413>
21. Hansen, M. E., Klemmensen, R., Hobolt S. B. & Bäck, H. 2013. 'Portfolio Saliency and Ministerial Turnover: Dynamics in Scandinavian Postwar Cabinets', *Scandinavian Political Studies*, 36(3), 227–48.
22. Higley, J., Deacon, D., & Smart, D. (1979). *Elites in Australia*. London; Boston: Routledge & K. Paul.
23. Kerby, M. (2011). Combining the Hazards of Ministerial Appointment AND Ministerial Exit in the Canadian Federal Cabinet. *Canadian Journal of Political Science*, 44(3), 595–612. <https://doi.org/10.1017/S0008423911000485>
24. Kostiuchenko, T. (2011). Central actors and groups in political elite: advantages of network approach. *Polish Sociological Review*, 174(2), 195-204.
25. Kostiuchenko, T. (2012). Elite continuity in Ukraine: when networks matter (?). *Historical Social Research/Historische Sozialforschung*, 14-25.
26. Kostiuchenko, T., & Söderbaum, H. (2014). The Ukrainian Power Elite and Poverty Reductive Efforts: An Inquiry into a Selection of Elite Members' Legislative and Philanthropic Initiatives. *Debatte: Journal of Contemporary Central and Eastern Europe*, 22(3), 352-378.
27. Kudelia, S. (2012). The sources of continuity and change of Ukraine's incomplete state. *Communist and Post-Communist Studies*, 45(3/4), 417–428.

28. Kudelia, S. (2014). The Maidan and beyond: The house that Yanukovych built. *Journal of Democracy*, 25(3), 19-34.
29. Kudelia, S. (2018). Presidential activism and government termination in dual-executive Ukraine. *Post-Soviet Affairs*, 34(4), 246-261.
30. Lasswell, H. (1961). *Agenda for the Study of Political Elites*. In Marvick, SDwaine (Eds.), *Political decision Makers*. (pp. 264-287). Glencoe, The Free Press.
31. López, M. (2013). Elite theory. *Sociopedia*. <https://doi.org/10.1177/2056846013112>
32. Matuszak, S., & Sarna, A. (2013). From stabilisation to stagnation. Viktor Yanukovych's reforms. OSW Point of View Number 32, March 2013.
33. Miklos, I., & Kukhta, P. (2019). *Reforms in Ukraine after Revolution of Dignity: What Was Done, Why Not More and What to Do Next*. Kyiv, Strategic Advisory Group for Support of Ukrainian Reforms.
34. Mosca, G. (1961). On the Ruling Class. In Parsons, T., In *Shils, E., In Naegele, K. D., & In Pitts, J. R. Theories of society* (pp. 598-602). Foundations of modern sociological theory.
35. Norton, P. (2020). Ministerial responsibility: Responsibility for what?. In *Governing Britain* (pp. 154-166). Manchester University Press.
36. Pakulski, J. (2012). Introduction: John Higley's work on elite foundations of social theory and politics. *Historical Social Research/Historische Sozialforschung*, 9-20.
37. Pakulski, J. (2017). The Development of Elite Theory. In *The Palgrave Handbook of Political Elites* (pp. 9-16). Palgrave Macmillan UK. https://doi.org/10.1057/978-1-137-51904-7_2
38. Protsyk, O. (2011). Semi-presidentialism under post-communism. In *Semi-presidentialism and Democracy* (pp. 98-116). Palgrave Macmillan, London.
39. Reuter, O. J., & Szakonyi, D. (2019). Elite defection under autocracy: Evidence from Russia. *American Political Science Review*, 113(2), 552-568.
40. Rybiy, O. (2013). Party system institutionalization in Ukraine. *Demokratizatsiya*, 21(3), 401.
41. Seligman, L. G. (1964). Elite recruitment and political development. *The Journal of politics*, 26(3), 612-626.
42. Semenova, E., & Dowding, K. (2021). Presidential power effects on government and ministerial durability: evidence from Central and Eastern Europe. *European Political Science Review*, 13(2), 227-248. <https://doi.org/10.1017/s1755773921000059>
43. Shulha, M., Potekhin, O., Natalya, B., Parakhonska, O., & Shulha, T. (2008). *Ruling Elite in Contemporary Ukraine*. Ukrainian Center for Peace, Conversion and Conflict Resolution Studies & Friedrich Ebert Stiftung Ukraine.

44. Thompson, L. (2020). Ministerial Turnover and Why Reshuffles Matter for Parliament. *The Political Quarterly*, 91(2), 457–460. <https://doi.org/10.1111/1467-923x.12832>
45. Wolczuk, K. (2019). State building and European integration in Ukraine. *Eurasian Geography and Economics*, 60(6), 736-754.
46. Woodhouse, D. (1993). Ministerial responsibility in the 1990s: when do ministers resign?. *Parliamentary Affairs*, 46(3), 277-293.
47. World Bank. (n.d.). Ukraine Government effectiveness - data, chart *TheGlobalEconomy.com*.
[https://www.theglobaleconomy.com/Ukraine/wb_government_effectiveness/#:~:text=Ukraine:%20Government%20effectiveness%20index%20\(-,of%20-0.3%20points%20in%202019.](https://www.theglobaleconomy.com/Ukraine/wb_government_effectiveness/#:~:text=Ukraine:%20Government%20effectiveness%20index%20(-,of%20-0.3%20points%20in%202019.)
48. Zadorozhna, O. (2020). Clientelism and Land Market Outcomes in Ukraine. *Eastern European Economics*, 58(6), 478–496. <https://doi.org/10.1080/00128775.2020.1762498>
49. Алєканкіна, К. (n.d.). Чотири Кабінету Міністрів після Євромайдану: Шлях реформ. *VoxUkraine*. | *VoxUkraine*. <https://voxukraine.org/chotiri-kabineti-ministriv-pislya-yevromajdanu-shlyah-reform/>
50. Гельман, В. Я. (2017). Politics versus Policy: технократические ловушки постсоветских реформ. *Журнал политической философии и социологии политики «Полития. Анализ. Хроника. Прогноз»*, (2 (85)), 32-59.
51. Гомза, І. А. (2014). Мультисторальна класифікація авторитарних режимів. *Наукові записки Національного університету "Киево-Могилянська академія"*, 160, 10–17.
52. Джон, Х. (2006). Демократия и элиты. *Журнал политической философии и социологии политики «Полития. Анализ. Хроника. Прогноз»*, (2), 22-31.
53. Індекс інфляції (2015). (n.d.). *Мінфін*. <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/2015/>
54. Кобрин, В. С. (2018). Прем'єр-міністр України у системі стримувань і противаг влади сучасної конституційної моделі Української держави. *Український часопис конституційного права*, (4), 113-121.
55. Крыштановская, О. (2004). *Анатомия российской элиты*. Захаров.
56. Кувітанова, Ю. І. (2018). Нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України: загальнотеоретична характеристика (Doctoral dissertation, Львів, 2018).
57. Мазур, О. Г. (2015). Особенности рекрутирования политической элиты в современной Украине. *Вестник Северного (Арктического) федерального университета. Серия: Гуманитарные и социальные науки*, (2), 48-57.

58. Маковська, Н., Топішко, Н., Андрійчук, Т., Мартинець, Н. (2010). *Уряди незалежної України. Мистецтво*
59. Мончак, А. (2020). *Нерівна приязнь*. Темпора.
60. Осауленко, С. В. (2010). Адміністративно-правовий статус Кабінету Міністрів України (Doctoral dissertation, Одеса, 2010).
61. *Про Кабінет Міністрів України*. (2010). Офіційний вебпортал парламенту України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2591-17#Text>
62. *Про Кабінет Міністрів України*. (2014). Офіційний вебпортал парламенту України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18>
63. Руда, Ю. (2021). *Для танго потрібні двоє. Як взаємодіяли уряди та парламенти під час ухвалення бюджетів*. VoxUkraine. <https://voxukraine.org/dlya-tango-potribni-dvoye-yak-vzayemodiyali-uryadi-ta-parlamenti-pid-chas-uhvalennya-byudzhativ/>
64. Сурай, І., & Томашевська, Т. (2017). Основні канали рекрутування сучасної політико-управлінської еліти в Україні. *Публічне урядування*, 10(5), 269-276.
65. Терещенко, Д. (2020). *Фактори фракціонування парламентської фракції Партії регіонів під час політичної кризи в Україні у 2013-2014 рр.*

ДОДАТКИ

1. Додаток №1. Об'єднана база даних по всіх міністрах у досліджуваному періоді.

Surname	Name	Middle Name	Gender	Age	Oblast	Region	Business	Former_MP	Sitting_MP	Former_minister	Ministerial_experience	Civil_servant	Education_level	Relevant_education	President_nomination	Personal_resignation
Svyrydenko	Julia	Anatoliivna	Female	35	Chernihivska	Center	1	0	0	0	0	1	0	1	0	0
Vereshchuk	Iryna	Andriivna	Female	41	Lvivska	West	0	0	1	0	0	1	1	1	0	0
Stefanishyna	Olha	Vitaliivna	Female	40	Odeska	South	1	0	0	0	0	1	0	1	0	0
Fedorov	Mykhailo	Albertovich	Male	29	Zaporizka	South	1	0	0	1	6	1	0	1	0	0
Nemchinov	Oleh	Mykolaiovych	Male	42	Lvivska	West	0	0	0	0	0	1	1	1	0	0
Haluschenko	Herman	Valeriiovych	Male	47	Lvivska	West	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0
Hutsait	Vadym	Markovych	Male	48	Kyivska	Center	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0
Kubrakov	Oleksandr	Mykolaiovych	Male	49	Dnipropetrovska	South	1	1	0	0	0	1	0	0	0	0
Kuleba	Dmytro	Ivanovich	Male	38	Sumska	Center	0	1	0	1	6	1	1	1	1	0

Lazebna	Maryna	Volodymyryvna	Female	44	Kyivska	Center	0	0	0	0	0	1	1	1	0	0
Laputina	Julia	Anatoliivna	Female	53	Kyivska	Center	0	0	0	0	0	1	1	1	0	0
Leschenko	Roman	Mykolaiovych	Male	32	Cherkaska	Center	1	0	0	0	0	1	1	0	0	1
Solskyi	Mykola	Tarasovych	Male	42	Lvivska	West	1	0	1	0	0	1	0	0	0	0
Liashko	Viktor	Kyrylovych	Male	41	Rivnenska	West	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0
Maliuska	Denys	Leontiovych	Male	38	Khmelnytska	West	0	1	0	1	6	0	0	1	0	0
Marchenko	Serhii	Mykhailovych	Male	39	Kyivska	Center	1	0	0	0	0	1	1	1	0	0
Monastyrski	Denys	Anatoliiovych	Male	41	Khmelnytska	West	0	0	1	0	0	1	1	1	0	0
Reznikov	Oleksii	Yuriovych	Male	55	Lvivska	West	1	0	0	1	20	1	0	0	1	0
Tkachenko	Oleksandr	Vladyslavovych	Male	54	Kyivska	Center	1	0	1	0	0	1	0	1	0	0
Riabikin	Pavlo	Borysovych	Male	56	Kyivska	Center	1	1	0	0	0	1	0	0	0	0
Chernyshov	Oleksii	Mykhailovych	Male	42	Kharkivska	East	1	0	0	0	0	1	0	1	0	0

Shkarlet	Serhii	Mykhailovich	Male	47	Abroad	Abroad	0	0	0	0	0	0	2	1	0	0
Strilets	Ruslan	Oleksandrovych	Male	37	Dnipropetrovska	South	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0
Avakov	Arsen	Borysovych	Male	56	Abroad	Abroad	0	1	0	1	72	1	0	0	0	1
Prystaiko	Vadym	Volodymyrovych	Male	50	Odeska	South	0	0	0	1	5	1	0	1	0	1
Bessarab	Serhii	Borysovych	Male	64	Dnipropetrovska	South	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1
Yemets	Illia	Mykolaiovych	Male	64	Abroad	Abroad	0	0	0	1	4	1	2	1	0	1
Kryklii	Vladyslav	Arturovych	Male	33	Kyivska	Center	0	1	0	1	6	1	1	1	0	1
Umanskyi	Ihor	Ivanovych	Male	45	Kyivska	Center	0	0	0	1	11	1	1	1	0	1
Uruskyi	Oleh	Semenovych	Male	57	Ternopilska	West	1	0	0	0	0	1	2	1	0	1
Stepanov	Maksym	Volodymyrovych	Male	44	Abroad	Abroad	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1
Taran	Andrii	Vasyliovych	Male	65	Abroad	Abroad	0	0	0	0	0	1	0	1	1	1
Abramovskiyi	Roman	Romanovych	Male	46	Abroad	Abroad	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1

Liubchenko	Oleksii	Mykolaio vych	Male	49	Cherkask a	Cent er	1	0	0	0	0	1	2	1	0	1
Petrashko	Ihor	Rostyslav ovych	Male	44	Lvivska	West	1	0	0	0	0	0	0	1	0	1
Kuleba	Dmytro	Ivanovyc h	Male	38	Sumska	Cent er	0	0	0	0	0	1	1	1	1	0
Fedorov	Mykhail o	Albertov ych	Male	28	Zaporizk a	Sout h	1	0	0	0	0	1	0	1	0	0
Avakov	Arsen	Borysovy ch	Male	54	Abroad	Abro ad	0	1	0	1	66	1	0	0	0	0
Babak	Aliona	Valeriivn a	Fema le	49	Dniprope trovska	Sout h	1	1	0	0	0	1	0	0	0	1
Shmygal	Denys	Anatoliy ovych	Male	43	Lvivska	West	1	0	0	1	1	1	1	1	0	0
Borodiansk yi	Volody myr	Volodym yrovych	Male	45	Lvivska	West	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dubilet	Dmytro	Oleksand rovych	Male	34	Dniprope trovska	Sout h	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Koliada	Oksana	Vasylivn a	Fema le	38	Khmelnyt ska	West	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
Kryklii	Vladysla v	Arturovy ch	Male	32	Kyivska	Cent er	0	0	1	0	0	1	1	1	0	0
Maliuska	Denys	Leontiiov ych	Male	37	Khmelnyt ska	West	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0

Markarova	Oksana	Serhiivna	Female	42	Rivnenska	West	1	0	0	1	14	1	0	1	0	0
Mylovanov	Tymofii	Serhiiovych	Male	44	Kyivska	Center	0	0	0	0	0	1	1	1	0	0
Novosad	Hanna	Ihorivna	Female	29	Vinnytska	Center	0	0	1	0	0	1	0	1	0	0
Orzhel	Oleksii	Anatoliyovych	Male	35	Kyivska	Center	1	0	1	0	0	1	0	1	0	0
Skaletska	Zoriana	Stepanivna	Female	39	Lvivska	West	1	0	0	0	0	1	1	0	0	0
Sokolovska	Yuliia	Serhiivna	Female	34	Kyivska	Center	1	0	0	0	0	1	0	1	0	0
Kubiv	Stepan	Ivanovych	Male	54	Ternopilka	West	0	1	1	0	0	1	1	1	0	0
Zubko	Hennadii	Hryhorovych	Male	48	Mykolaivska	South	1	1	0	1	16	1	1	1	0	0
Kyrylenko	Viacheslav	Anatoliiovych	Male	47	Kyivska	Center	0	1	1	1	34	0	1	0	0	0
Kistion	Volodymyr	Yeseviiovych	Male	50	Vinnytska	Center	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0
Klympush-Tsyntsadze	Ivanna	Orestivna	Female	43	Kyivska	Center	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0
Rozenko	Pavlo	Valeriiovych	Male	45	Kyivska	Center	0	1	0	1	16	1	0	0	0	0

Avakov	Arsen	Borysovy ch	Male	51	Abroad	Abroad	0	1	0	1	26	1	0	0	0	0
Hrynevych	Liliia	Myhailiv na	Female	50	Lvivska	West	0	1	1	0	0	1	1	1	0	0
Danyiuk	Oleksandr	Oleksandrovych	Male	40	Abroad	Abroad	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
Zhdanov	Ihor	Oleksandrovych	Male	48	Vinnytska	Center	0	1	0	1	16	1	1	1	0	0
Klimkin	Pavlo	Anatoliiovych	Male	48	Abroad	Abroad	0	0	0	1	21	1	0	0	1	0
Kutovyi	Taras	Viktorovych	Male	40	Kyivska	Center	1	1	1	0	0	0	1	0	0	1
Nasalyk	Ihor	Stepanovych	Male	53	Kirovohradska	Center	0	1	1	0	0	1	0	1	0	0
Nyschuk	Yevhen	Mykolaiovych	Male	43	Ivano_frankivska	West	1	0	0	1	9	0	0	1	0	0
Omelian	Volodymyr	Volodymyrovych	Male	37	Lvivska	West	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
Petrenko	Pavlo	Dmytrovych	Male	36	Chernivetska	West	0	1	0	1	25	1	1	1	0	0
Poltorak	Stepan	Tymofiiovych	Male	51	Odeska	South	0	0	0	1	26	1	2	1	1	0
Reva	Andrii	Oleksiiiovych	Male	49	Kharkivska	East	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0

Saienko	Oleksandr	Serhiiovy ch	Male	32	Kyivska	Center	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0
Semerak	Ostap	Mykhailo vych	Male	43	Lvivska	West	0	1	1	1	9	1	0	1	0	0
Stets	Yurii	Yaroslav ovych	Male	40	Ternopil ska	West	0	1	0	1	16	0	0	0	0	0
Chernysh	Vadym	Olehovyc h	Male	44	Mykolaiv ska	South	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0
Friz	Iryna	Vasyli vna	Female	44	Crimea	South	1	0	1	0	0	1	0	0	0	0
Yatseniuk	Arsen	Petrovyc h	Male	40	Chernivetska	West	0	1	0	1	28	1	1	0	0	0
Voschevskiy	Valerii	Mykolaio vych	Male	58	Chernihiv ska	Center	1	0	1	0	0	1	0	1	0	1
Zubko	Hennadii	Hryhorovych	Male	47	Mykolaiv ska	South	1	1	0	0	0	1	1	1	0	0
Kyrylenko	Viacheslav	Anatoliio vych	Male	46	Kyivska	Center	0	1	1	1	18	0	1	0	0	0
Avakov	Arsen	Borysovy ch	Male	51	Abroad	Abroad	0	1	0	1	10	1	0	0	0	0
Abromavičius	Aivaras		Male	38	Abroad	Abroad	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Demchyshyn	Volodymyr	Vasyliovych	Male	40	Lvivska	West	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0

Zhdanov	Ihor	Oleksandrovyh	Male	46	Vinnytska	Center	0	0	1	0	0	1	1	1	0	0
Kvit	Serhii	Myronovych	Male	49	Zakarpatska	West	0	0	0	0	0	1	2	0	0	0
Kvitashvili	Oleksandr	Merabovych	Male	44	Abroad	Abroad	0	0	0	1	31	1	0	1	0	0
Onyschenko /Buyadzhy	Hanna	Volodymyrivna	Female	30	Kyivska	Center	1	0	0	0	0	1	1	0	0	0
Pavlenko	Oleksii	Mykhailovych	Male	37	Cherkaska	Center	1	0	0	0	0	0	1	1	0	0
Petrenko	Pavlo	Valeriiovych	Male	35	Chernivetska	West	1	1	0	1	9	1	1	1	0	0
Pyvovarskyi	Andrii	Mykolaiovych	Male	36	Kyivska	Center	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Rozenko	Pavlo	Valeriiovych	Male	44	Kyivska	Center	0	1	1	0	0	1	0	0	0	0
Stets	Yurii	Yaroslavovych	Male	40	Ternopilska	West	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0
Shevchenko	Ihor	Anatoliiovych	Male	43	Kirovohradska	Center	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1
Yaresko	Nataliia	Ann	Female	49	Abroad	Abroad	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0
Poltorak	Stepan	Tymofiiovych	Male	51	Odeska	South	0	0	0	1	10	1	2	1	1	0

Klimkin	Pavlo	Anatoliio vych	Male	48	Abroad	Abro ad	0	0	0	1	5	1	0	0	1	0
Yarema	Vitalii	Hryhoro vych	Male	50	Kyivska	Cent er	0	0	1	0	0	1	0	1	0	1
Hroysman	Volody myr	Borysoy ch	Male	36	Vinnytsk a	Cent er	0	0	1	0	0	1	0	1	0	0
Sych	Oleksan dr	Maksym ovych	Male	49	Rivnensk a	West	0	0	1	0	0	1	1	0	0	0
Avakov	Arsen	Borysoy ch	Male	50	Abroad	Abro ad	0	0	1	1	1	1	0	0	0	0
Bulatov	Dmytro	Serhiioy ch	Male	35	Kyivska	Cent er	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0
Burbak	Maksym	Yuriiioy ch	Male	38	Cherniv ska	West	1	0	1	0	0	1	0	0	0	0
Denisova	Liudmyl a	Leontiivn a	Fema le	53	Abroad	Abro ad	0	1	1	1	26	1	0	0	0	0
Kvit	Serhii	Myronov ych	Male	49	Zakarpat ska	West	0	0	0	0	0	1	2	0	0	0
Mohnyk	Andrii	Volodym yrovych	Male	51	Vinnytsk a	Cent er	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0
Musii	Oleh	Stepanov ych	Male	48	Lvivska	West	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0
Nyschuk	Yevhen	Mykolaio vych	Male	41	Ivano_fr ankivska	West	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0

Petrenko	Pavlo	Dmytrovy ch	Male	34	Chernivetska	West	1	1	1	1	9	1	1	1	0	0
Prodan	Yurii	Vasyliovych	Male	55	Abroad	Abroad		0	0	1	26	1	0	1	0	0
Semerak	Ostap	Mykhailovych	Male	41	Lvivska	West		1	0	0	0	1	0	1	0	0
Shvaika	Ihor	Oleksandrovych	Male	38	Abroad	Abroad	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Sheremeta	Pavlo	Mykhailovych	Male	42	Lvivska	West	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
Shlapak	Oleksandr	Vitaliiovych	Male	54	Abroad	Abroad	1	0	0	1	15	1	1	1	0	0
Heletei	Valerii	Viktorovych	Male	46	Zakarpatska	West	1	0	0	0	0	1	0	1	1	1
Arbuzov	Serhii	Hennadiiovych	Male	36	Donetska	East		0	0	0	0					0
Boyko	Yurii	Anatoliiovych	Male	54	Donetska	East		1	0	1	49					0
Vilkul	Oleksandr	Yuriiiovych	Male	38	Dnipropetrovska	South		1	0	0	0					0

Hryshchenko	Kostiantyn	Ivanovych	Male	59	Kyivska	Center		0	0	1	56					0
Lukash	Olena	Leonidivna	Female	36	Abroad	Abroad		1	0	0	0					0
Prysiazhniuk	Mykola	Volodymyrovych	Male	52	Zhytomyrska	Center		1	0	1	32					0
Zakharchenko	Vitalii	Yuriiovych	Male	49	Donetska	East		0	0	1	13					0
Klymenko	Oleksandr	Viktorovych	Male	32	Donetska	East		0	0	0	0					0
Proskuriakiv	Oleh	Albertovych	Male	44	Abroad	Abroad		0	0	0	0					0
Prasolov	Ihor	Mykolaiovych	Male	50	Abroad	Abroad		1	1	0	0					0
Stavytskyi	Eduard	Anatoliiovych	Male	40	Sumska	Center		0	0	1	8					0
Kozhara	Leonid	Oleksandrovych	Male	49	Poltavska	Center		1	1	0	0					0

Kozak	Volodymyr	Vasyliovych	Male	53	Zaporizka	South		1	0	0	0					0
Novokhatko	Leonid	Mykhailovych	Male	59	Poltavska	Center		0	0	0	0					0
Safiulin	Ravil	Safovyich	Male	58	Donetska	East		1	0	1	9					0
Lebedev	Pavlo	Valentynovych	Male	50	Abroad	Abroad		1	1	0	0					0
Tabachnyk	Dmytro	Volodymyrovych	Male	49	Kyivska	Center		1	1	1	75					0
Bohatyriova	Raisa	Vasyliivna	Female	60	Abroad	Abroad		1	0	1	10					0
Korolenko	Mykhailo	Kostiantynovych	Male	50	Dnipropetrovska	South		0	0	0	0					0
Temnyk	Hennadii	Pavlovych	Male	42	Kirovohradska	Center		0	0	0	0					0
Korolevska	Nataliia	Yuriiivna	Female	37	Luhanska	East		1	0	0	0					0

Kolobov	Yurii	Volodymyrovych	Male	39	Dnipropetrovska	South		0	0	1	9					0
Lavrynovych	Oleksandr	Volodymyrovych	Male	56	Zhytomyrska	Center		1	1	1	80					1
Kliuev	Andrii	Petrovych	Male	45	Donetska	East		1	1	1	12					0
Kolesnikov	Borys	Viktorovych	Male	47	Donetska	East		1	1	0	0					0
Semynozhenko	Volodymyr	Petrovych	Male	59	Kyivska	Center		1	0	1	42					1
Sivkovich	Volodymyr	Leonidovich	Male	49	Kyivska	Center		1	1	0	0					1
Slauta	Viktor	Andriiovych	Male	58	Donetska	East		1	1	1	21					1
Tihipko	Serhii	Leonidovich	Male	50	Abroad	Abroad		1	0	1	38					0
Tykhonov	Viktor	Mykhailovich	Male	61	Luhanska	East		1	1	0	0					1

Boyko	Viktor	Oleksiiovich	Male	48	Kirovohradska	Center		1	0	0	0					1
Zlochevskiy	Mykola	Stanislavovich	Male	43	Kyivska	Center		1	1	0	0					1
Stavytskyi	Eduard	Anatoliiovych	Male	39	Sumska	Center		0	0	0	0					0
Boyko	Yurii	Anatoliiovych	Male	51	Donetska	East		0	1	1	16					0
Hryshchenko	Kostiantyn	Ivanovich	Male	56	Kyivska	Center		0	0	1	17					0
Yezhel	Mykhailo	Bronislavovich	Male	57	Vinnytska	Center		0	0	0	0					1
Salamatin	Dmytro	Albertovich	Male	44	Abroad	Abroad		1	1	0	0					0
Yefymenko	Kostiantyn	Oleksiiovich	Male	34	Kyivska	Center		0	0	0	0					1
Kolesnikov	Dmytro	Valeriiovych	Male	37	Dnipropetrovska	South		0	1	0	0					0

Kulyniak	Mykhailo	Andriiovych	Male	41	Lvivska	West		0	0	0	0					0
Lavrynovych	Oleksandr	Volodymyrovych	Male	53	Zhytomyrska	Center		1	1	1	46					0
Mytnyk	Zinovii	Mykhailovich	Male	55	Lvivska	West		0	0	0	0					1
Yemets	Ilia	Mykolaiovych	Male	54	Abroad	Abroad		0	0	0	0					1
Anischenko	Oleksandr	Volodymyrovych	Male	60	Donetska	East		0	0	0	0					1
Bohatyriova	Raisa	Vasyliivna	Female	59	Abroad	Abroad		1	0	0	0					0
Mohyliov	Anatolii	Volodymyrovych	Male	55	Abroad	Abroad		0	0	0	0					1
Zakharchenko	Vitalii	Yuriiovich	Male	48	Donetska	East		0	0	0	0					0
Nadraha	Vasyl	Ivanovich	Male	52	Abroad	Abroad		0	0	0	0					1

Popov	Oleksandr	Pavlovych	Male	50	Dnipropetrovska	South		0	1	1	9					1
Hivrych	Yurii	Yehorovich	Male	61	Donetska	East		0	0	0	0					1
Prisiazhniuk	Mykola	Volodymyrovych	Male	50	Zhytomyrska	Center		1	1	0	0					0
Safiulin	Ravil	Safovykh	Male	55	Donetska	East		1	1	0	0					1
Tabachnyk	Dmytro	Volodymyrovych	Male	46	Kyivska	Center		1	1	1	42					0
Tolstoukhov	Anatolii	Volodymyrovych	Male	54	Donetska	East		1	1	1	63					1
Tsushko	Vasyl	Petrovych	Male	47	Odeska	South		1	0	1	12					1
Yaroshenko	Fedir	Oleksiiovich	Male	60	Donetska	East		0	0	0	0					1
Khoroshkovskiy	Valerii	Ivanovich	Male	43	Kyivska	Center		1	0	1	13					0

Kolobov	Yurii	Volodymyrovych	Male	38	Dnipropetrovska	South		0	0	0	0					0
Yatsuba	Volodymyr	Hryhorovych	Male	64	Dnipropetrovska	South		1	1	1	10					1
Yaschenko	Yurii	Petrovych	Male	58	Donetska	East		0	0	0	0					1
Shufrych	Nestor	Ivanovych	Male	45	Zakarpatska	West		1	1	1	12					1
Baloha	Viktor	Ivanovych	Male	47	Zakarpatska	West		1	0	1	12					0
Poroshenko	Petro	Oleksiiovich	Male	46	Odeska	South		1	0	1	5					0
Turchynov	Oleksandr	Valentynovich	Male	43	Dnipropetrovska	South		1	1	0	0					0
Vasiunyk	Ivan	Vasyliovich	Male	48	Lvivska	West		1	0	0	0					0
Nemyria	Hryhori	Mykhailovich	Male	47	Donetska	East		1	1	0	0					0

Melnyk	Yurii	Fedorovich	Male	45	Cherkaska	Center		0	0	1	26					0
Lutsenko	Yurii	Vitaliiovych	Male	43	Rivnenska	West		1	1	1	21					1
Poltavets	Viktor	Ivanovich	Male	70	Donetska	East		0	0	1	12					0
Danylyshyn	Bohdan	Mykhailovych	Male	42	Ivano-Frankivska	West		0	0	0	0					0
Kucherenko	Oleksii	Yuriiovich	Male	46	Vinnytska	Center		1	1	0	0					0
Ohryzko	Volodymyr	Stanislavovich	Male	51	Kyivska	Center		0	0	1	1					1
Poroshenko	Petro	Oleksiiovich	Male	44	Odeska	South		1	0	0	0					0
Vovkun	Vasyl	Volodymyryvna	Male	50	Lvivska	West		0	0	0	0					0
Shandra	Volodymyr	Mykolaiovych	Male	44	Ternopilka	West		1	0	1	18					0

Yekhanurov	Yurii	Ivanovych	Male	59	Abroad	Abroad		1	1	1	32					1
Vakarchuk	Ivan	Oleksandrovych	Male	60	Abroad	Abroad		0	1	0	0					0
Kniazevych	Vasyl	Mykhailovych	Male	51	Ivano-Frankivska	West		0	0	0	0					0
Philipchuk	Heorhii	Heorhiovych	Male	57	Chernivetska	West		1	1	0	0					0
Prodan	Yurii	Vasyliovych	Male	48	Abroad	Abroad		0	0	0	0					0
Denysova	Liudmyla	Leontiivna	Female	47	Abroad	Abroad		1	1	0	0					0
Novytskyi	Volodymyr	Stanislavovych	Male	60	Khmelnyska	West		0	0	0	0					0
Kuybida	Vasyl	Stepanovych	Male	49	Abroad	Abroad		1	1	0	0					0
Pavlenko	Yurii	Oleksiiovych	Male	32	Kyivska	Center		1	1	1	21					0

Vinskyi	Yosyp	Vikentiiovich	Male	51	Khmelnyska	West		1	1	0	0					1
Pynzenyk	Viktor	Mykhailovich	Male	53	Zakarpatska	West		1	1	1	23					1
Onischuk	Mykola	Vasylivych	Male	50	Zhytomyrska	Center		1	1	0	0					0
Krupko	Petro	Mykolaivych	Male	49	Chernihivska	Center		0	1	1	6					0
Azarov	Mykola	Yanovich	Male	58	Abroad	Abroad		1	1	1	26					0
Kliuev	Andrii	Petrovych	Male	42	Donetska	East		1	1	1	12					0
Tabachnyk	Dmytro	Volodymyrovych	Male	42	Kyivska	Center		1	0	1	26					0
Kuzmuk	Oleksandr	Ivanovich	Male	53	Khmelnyska	West		1	0	1	67					0
Rybak	Volodymyr	Vasylivych	Male	59	Donetska	East		1	1	0	0					0

Slauta	Viktor	Andriiovych	Male	55	Donetska	East		1	1	1	11					0
Baloha	Viktor	Ivanovych	Male	43	Zakarpatska	West		1	0	1	10					1
Boyko	Yurii	Anatoliiovych	Male	47	Donetska	East		0	0	0	0					0
Shufrych	Nestor	Ivanovych	Male	39	Zakarpatska	West		1	0	0	0					0
Holovko	Anatolii	Ivanovych	Male	47	Kharkivska	East		0	0	0	0					0
Hrytsenko	Anatolii	Stepanovych	Male	48	Cherkaska	Center		0	0	1	18					0
Dzharty	Vasyl	Heorhiiovych	Male	48	Donetska	East		0	1	0	0					0
Zvarych	Roman	Mykhailovych	Male	52	Abroad	Abroad		1	1	1	7					1
Lavrynovych	Oleksandr	Volodymyrovych	Male	50	Zhytomyrska	Center		1	0	1	33					0

Likhovyi	Ihor	Dmytrovych	Male	49	Zhytomyrska	Center		0	0	1	10					1
Bohutskyi	Yurii	Petrovych	Male	54	Khersonska	South		0	0	1	48					0
Lutsenko	Yurii	Vitaliyovich	Male	41	Rivnenska	West		1	0	1	18					1
Tsushko	Vasyl	Petrovych	Male	43	Odeska	South		1	1	0	0					0
Makukha	Volodymyr	Oleksiyovich	Male	51	Abroad	Abroad		0	0	0	0					1
Kinakh	Anatolii	Kyrylovych	Male	52	Abroad	Abroad		1	1	1	43					0
Melnyk	Yurii	Fedorovich	Male	44	Cherkaska	Center		0	0	1	10					0
Nikolaienko	Stanislav	Mykolayovich	Male	50	Kirovohradska	Center		1	1	1	18					0
Pavlenko	Yurii	Oleksiiovich	Male	31	Kyivska	Center		1	1	1	17					1

Korzh	Viktor	Petrovych	Male	49	Kharkivska	Center		1	1	0	0					0
Papiev	Mykhailo	Mykolayovych	Male	45	Zaporizka	South		1	0	1	26					0
Poliachenko	Yurii	Volodymyrovych	Male	43	Kyivska	Center		0	0	1	10					1
Haydayev	Yurii	Oleksandrovych	Male	52	Donetska	East		0	0	0	0					0
Rudkovskiyi	Mykola	Mykolayovych	Male	38	Chernihivska	Center		1	1	0	0					0
Tarasiuk	Borys	Ivanovych	Male	57	Zhytomyrska	Center		1	1	1	47					1
Yatseniuk	Arsen	Petrovych	Male	32	Chernivetska	West		0	0	1	10					0
Tkalenko	Ivan	Ivanovych	Male	51	Kyivska	Center		1	0	1	22					0
Tolstoukhov	Anatolii	Volodymyrovych	Male	50	Donetska	East		1	0	1	46					0

Tulub	Serhii	Borysovych	Male	53	Donetska	East		0	1	1	35					0
Radchenko	Volodymyr	Ivanovich	Male	58	Kyivska	Center		0	0	1	11					1
Yatsuba	Volodymyr	Hryhorovich	Male	59	Dnipropetrovska	South		1	0	1	1					0
Popov	Oleksandr	Pavlovich	Male	46	Dnipropetrovska	South		0	0	0	0					0
Stashevskiy	Stanislav	Telisforovich	Male	62	Kyivska	Center		0	1	1	8					0
Kyrylenko	Viacheslav	Anatoliyovich	Male	37	Kyivska	Center		1	1	1	7					0
Bezsmertnyi	Roman	Petrovich	Male	39	Kyivska	Center		1	0	1	7					1
Melnyk	Yurii	Fedorovich	Male	43	Cherkaska	Center		0	0	0	0					0
Baranivskiy	Oleksandr	Petrovich	Male	50	Zhytomyrska	Center		1	0	1	7					0

Kachur	Pavlo	Stepanovich	Male	51	Ternopilka	West		0	1	0	0					0
Lutsenko	Yurii	Vitaliyovich	Male	40	Rivnenska	West		1	0	1	7					0
Topolov	Viktor	Semenovich	Male	59	Abroad	Abroad		1	0	1	1					0
Yatseniuk	Arsen	Petrovich	Male	31	Chernivetska	West		0	0	0	0					0
Tarasiuk	Borys	Ivanovich	Male	56	Zhytomyrska	Center		1	0	1	36					0
Likhovyi	Ihor	Dmytrovich	Male	48	Zhytomyrska	Center		0	0	0	0					1
Baloha	Viktor	Ivanovich	Male	43	Zakarpatska	West		0	1	0	0					0
Hrytsenko	Anatolii	Stepanovich	Male	47	Cherkaska	Center		0	0	1	7					0
Nikolaienko	Stanislav	Mykolayovich	Male	49	Kirovohradska	Center		1	0	1	7					0

Poliachenko	Yurii	Volodymyrovych	Male	42	Kyivska	Center		0	0	0	0					0
Ihnatenko	Pavlo	Mykolayovych	Male	32	Chernihivska	Center		1	0	1	7					0
Plachkov	Ivan	Vasyliovych	Male	47	Odeska	South		0	0	1	17					1
Sakhan	Ivan	Yakovych	Male	57	Dnipropetrovska	South		1	0	1	53					0
Shandra	Volodymyr	Mykolaiovych	Male	42	Ternopilska	West		1	0	1	7					0
Pavlenko	Yurii	Oleksiiovych	Male	30	Kyivska	Center		1	0	1	7					0
Bodnar	Viktor	Vasyliovych	Male	29	Abroad	Abroad		0	0	0	0					0
Pynzenyk	Viktor	Mykhailovych	Male	51	Zakarpatska	West		1	0	1	12					0
Holovatyi	Serhii	Petrovych	Male	51	Odeska	South		1	1	1	22					1

Butsa	Bohdan	Emanoilovych	Male	44	Lvivska	West		0	1	0	0					0
Kinakh	Anatolii	Kyrylovych	Male	50	Abroad	Abroad		1	0	1	36					0
Rybachuk	Oleh	Borysovych	Male	46	Vinnytska	Center		0	1	0	0					0
Tomenko	Mykola	Volodymyrovych	Male	40	Cherkaska	Center		0	1	0	0					1
Bezsmertnyi	Roman	Petrovych	Male	39	Kyivska	Center		0	1	0	0					0
Baranivskiy	Oleksandr	Petrovych	Male	49	Zhytomyrska	Center		0	1	0	0					0
Lutsenko	Yurii	Vitaliyovych	Male	40	Rivnenska	West		0	1	0	0					0
Topolov	Viktor	Semenovych	Male	59	Abroad	Abroad		1	0	0	0					0
Teriokhin	Serhii	Anatoliyovych	Male	41	Kyivska	Center		1	1	0	0					0

Tarasiuk	Borys	Ivanovych	Male	56	Zhytomyrska	Center	0	1	1	29						0
Bilozir	Oksana	Volodymyryvna	Female	47	Rivnenska	West	0	1	0	0						0
Zhvania	Davyd	Vazhaievych	Male	37	Abroad	Abroad	0	1	0	0						0
Hrytsenko	Anatolii	Stepanovych	Male	47	Cherkaska	Center	0	0	0	0						0
Nikolaienko	Stanislav	Mykolayovych	Male	49	Kirovohradska	Center	1	1	0	0						0
Polischuk	Mykola	Yefremovych	Male	60	Vinnytська	Center	0	1	0	0						0
Ihnatenko	Pavlo	Mykolayovych	Male	31	Chernihivska	Center	0	1	0	0						0
Plachkov	Ivan	Vasyliovych	Male	47	Odeska	South	0	0	1	10						0
Kyrylenko	Viacheslav	Anatoliiovych	Male	36	Kyivska	Center	1	0	0	0						0

Shandra	Volodymyr	Mykolaiovych	Male	42	Ternopilka	West		0	1	0	0					0
Pavlenko	Yurii	Oleksiiovich	Male	29	Kyivska	Center		0	1	0	0					0
Chervonenko	Yevhen	Alfreovich	Male	45	Dnipropetrovska	South		0	1	0	0					0
Pynzenyk	Viktor	Mykhailovich	Male	50	Zakarpatska	West		1	1	1	5					0
Zvorych	Roman	Mykhailovich	Male	51	Abroad	Abroad		1	1	0	0					0
Krupko	Petro	Mykolayovich	Male	46	Chernihivska	Center		0	0	0	0					0

2. *Додаток №2*. Код, написаний мовою програмування R для перевірки гіпотез.

```
# uploading datasets
```

```
library(readxl)
```

```
Dataset_united <- read_excel("D:/KSE/Thesis/Dataset_united.XLSX")
```

```
View(Dataset_united)
```

```
library(readxl)
```

```
Dataset_euro <- read_excel("D:/KSE/Thesis/Dataset_euro.XLSX")
```

```
View(Dataset_euro)
```

```
library(readxl)
```

```
Dataset_orange <- read_excel("D:/KSE/Thesis/Dataset_orange.XLSX")
```

```
View(Dataset_orange)
```

```
# retrieving basic statistics
```

```
summary(Dataset_united)
```

```
summary(Dataset_euro)
```

```
summary(Dataset_orange)
```

```
# euro chi squares
```

```
table (Dataset_united$Personal_resignation)
```

```
chisq.test(Dataset_euro$Personal_resignation, Dataset_euro$Gender)
```

```
chisq.test(Dataset_euro$Personal_resignation, Dataset_euro$Relevant_education)
```

```

chisq.test(Dataset_euro$Personal_resignation, Dataset_euro$Former_minister)

# orange chi squares
chisq.test(Dataset_orange$Personal_resignation, Dataset_orange$Gender)
chisq.test(Dataset_orange$Personal_resignation, Dataset_orange$Former_minister)

# united chi squares
chisq.test(Dataset_united$Personal_resignation, Dataset_united$Gender)
chisq.test(Dataset_united$Personal_resignation,
Dataset_united$Relevant_education)
chisq.test(Dataset_united$Personal_resignation, Dataset_united$Former_minister)

#euro binomial regressions
glm_euro <- glm(formula = Personal_resignation ~ Age,
family = "binomial",
data = Dataset_euro)
summary(glm_euro)

glm_euro <- glm(formula = Personal_resignation ~ Gender,
family = "binomial",
data = Dataset_euro)
summary(glm_euro)

glm_euro <- glm(formula = Personal_resignation ~ Relevant_education,

```

```
family = "binomial",  
data = Dataset_euro)
```

```
summary(glm_euro)
```

```
glm_euro <- glm(formula = Personal_resignation ~ Former_minister,  
family = "binomial",  
data = Dataset_euro)
```

```
summary(glm_euro)
```

```
simple_euro <- glm(formula = Personal_resignation ~ Age + Gender +  
Relevant_education + Former_minister,
```

```
family = "binomial",  
data = Dataset_euro)
```

```
summary(simple_euro)
```

```
overall_glm_euro <- glm(formula = Personal_resignation ~ Age + Gender +  
Former_MP
```

```
+ Sitting_MP + Former_minister + Ministerial_experience + Business +  
Civil_servant +
```

```
+ Education_level + Relevant_education + President_nomination,
```

```
family = "binomial",  
data = Dataset_euro)
```

```
summary(overall_glm_euro)
```

```

total_glm_euro <- glm(formula = Personal_resignation ~ Age + Gender +
Former_MP
+ Sitting_MP + Former_minister + Ministerial_experience + Business +
Civil_servant +
+ Education_level + Relevant_education + President_nomination
+ Oblast + Region ,
family = "binomial",
data = Dataset_euro)
summary(total_glm_euro)

```

```

#orange binomial regressions

```

```

glm_orange <- glm(formula = Personal_resignation ~ Age,
family = "binomial",
data = Dataset_orange)
summary(glm_orange)

```

```

simple_orange <- glm(formula = Personal_resignation ~ Age + Gender,
family = "binomial",
data = Dataset_orange)
summary(simple_orange)

```

```

overall_glm_orange <- glm(formula = Personal_resignation ~ Age + Gender +
Former_MP
+ Sitting_MP + Former_minister + Ministerial_experience,
family = "binomial",

```

```

        data = Dataset_orange)

summary(overall_glm_orange)

total_glm_orange <- glm(formula = Personal_resignation ~ Age + Gender +
Former_MP
        + Sitting_MP + Former_minister + Ministerial_experience
        + Oblast + Region,
        family = "binomial",
        data = Dataset_orange)

summary(total_glm_orange)

#united binomial regressions
glm <- glm(formula = Personal_resignation ~ Age,
        family = "binomial",
        data = Dataset_united)

summary(glm)

simple_glm <- glm(formula = Personal_resignation ~ Age + Gender,
        family = "binomial",
        data = Dataset_united)

summary(simple_glm)

overall_glm <- glm(formula = Personal_resignation ~ Age + Gender + Former_MP
        + Sitting_MP + Former_minister + Ministerial_experience,

```



```

    family = "binomial",
    data = Dataset_united)

summary(overall_glm)

total_glm <- glm(formula = Personal_resignation ~ Age + Gender + Former_MP
    + Sitting_MP + Former_minister + Ministerial_experience
    + Oblast + Region,
    family = "binomial",
    data = Dataset_united)

summary(total_glm)

# visualization package and tables

library(stargazer)

stargazer(overall_glm_euro, type = "html", title="Table 3. Postmaidan resignations",
align=TRUE)

stargazer(overall_glm_orange, type = "html", title="Table 4. 'Orange' resignations",
align=TRUE)

stargazer(overall_glm_orange, type = "html", title="Table 5. Total resignations 2005 -
2022", align=TRUE)

```